

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló

szerkeszti: kassák lajos budapest bulcsu-utca 19

Balmazújváros:
Pap György!
Nyírtura:
Szabó Pál!

a 23-ik szám tartalomjegyzéke: a magyar helyzet (nádass józsef) • emberi verejték (juhar nándor) • gyufabirodalom (nadas andre) • a német választásokhoz • a német szocialista munkáspárt kongresszusa (vajda imre) • a válság új szakasza (gró lajos) • hol álltok, kultúra mesterei? (maxim gorki) • falusi reggel (faragó andre) • áprilisi joremlád (kalmár györgy) • a kinal forradalom útja (falus ervin) • magnitogorsak (ernst may) • munka lakóhája (falus o.) • figyelők • jegyzetek

1932 ápr.-május **H 23** szám **IV** évfolyam
Házipéldány

A MAGYAR HELYZET

GAZDASÁG:

A gazdaság katasztrofális helyzete súlyosbodott. Április elején hivatalos kimutatások szerint 100 munkahelyre 10.450 munkanélküli jelentkezett. Budapesten, ugyancsak hivatalos adatok szerint, a lakosság negyed-része hatósági támogatásra jelentkezett és arra hivatalos megállapítás szerint rá is szorult. A gyáriparban állandósultak az elbocsátások és üzembeszüntetések. A GyOSz igazgatója kijelenti, hogy ha az állam nem siet segítségükre, akkor a gyáripar kénytelen teljesen leállni, mivel az üzembentartáshoz sem elegendő nyersanyaguk, sem elegendő megrendelésük nincsen. A bankbetétállomány az utolsó hónapokban újból 10⁰/₀-kal esett és a múlt évnek alig 75⁰/₀-a. A mezőgazdaság nem tudja terményeit exportálni. Az állatkivitel, amely még egy fél éve a legjelentékenyebb tétele volt exportunknak, minimálisra csökkent. Eltekintve a környező államok feivevőképességének visszafejlődésétől, különböző valutanehezőségek akadályozzák a kereskedelmet. Az élő állat ára ma sok vidéken alacsonyabb az állatbőr mai üzleti árnál. Vidéken a 30—40 filléres kiló borjúhús nem ritkaság. (Ez az árcsökkenés viszont egész minimális mértékben érkezik csak el a városi fogyasztóhoz. A közbeiktatott kereskedelem és a vámot, adót, illetéket szedő hatósági apparátus tartják a magas árszintet.) A gabonafélékben viszont fordult a helyzet. Az exportálható búzát teljes mértékben kivitték. Mindent, amit pénzzé lehetett tenni, értékesítettek. Ugyanekkor a gazdák nagyrészeinek nem maradt vetésre való gabonája. Vannak vidékek, ahol a buza, a hivatalos 13 pengő körüli ár ellenére 18, 20, 22 pengő. Ugyanezen a vidékeken ugyanezt a búzát három-négy hónap előtt, végső szükségben, 6—8 pengőért adták el.

ÁLLAM:

Az ellenforradalmi állam helyzete válságos. Mult év végén bejelentették a külföldi kölcsönök utáni kamatszolgáltatások és törlesztések beszüntetését, illetve azóta az u. n. „transzfermórátorium“ alapján az összegeket pengőben a Nemzeti Banknál levő számlán a hitelezőknek jóváírják. Ez gyakorlatban egyenlő a nemfizetéssel, hiszen a jóváírt összegeket a külföldi hitelező nem veheti fel. E rendszabály alól néhány fontos nemzetközi kölcsönt kivettek, amelynek szolgáltatását — eleintén — továbbra is teljesítették. Ma az a helyzet, hogy az 1924. évi népszövetségi kölcsön kivételével, egyetlen kölcsön után se fizet kamatot a magyar állam és a magyar gazdaság, főleg természetesen azért, mert nincsen valutája. A nemzetközi kapitalista körök a magyar rendszer helyzetét megfelelően értékelik, amikor az állampapírokat 54⁰/₀-kal alacsonyabban jegyzik, mint tavaly ilyenkor. Ilyen áresést csak két európai állampapír szenvedett. Ezek: a németországi Young-kötvény, amelynek beváltását a németek megtagadták és Jugoszlávia államkötvénye. A jugoszláv diktatura szintén bukása előtt áll.

A magyar államháztartás egyensúlya végzetesen megbillent. Erre Korányi pénzügyminiszter beszéde a legjellemzőbb. Az új költségvetés be-terjesztésekor kijelentette, hogy a remélt „800 millió pengő vagy befol-lyik, vagy nem“. A Népszövetség mult év októberében kiadott jelentésében ugyan még 800 millió bevételi lehetőséget állapított meg az 1931/32. évre, de, mint annakidején megírtam, ez a számítás tulságosan optimisztikus és a 800 millió pengő „semmiesetre sem fog befolyni“. ¹⁾ A Nép-

¹⁾ Lásd a „munka“ 20. számát, 536. old.

szövetség pénzügyi bizottságának áprilisi újabb jelentése már szintén a 800 milliónál kisebb összegben jelöli meg a reális költségvetést. Ugyanekkor megállapítja, hogy az államháztartás deficitje február 29-ig 56 millió volt. Ez a deficit a költségvetési év végéig, vagyis június 30-ig, minimálisan 100 millió pengőre fog növekedni. A közigazgatás bevételi hiányához hozzájárul az állami üzemek, a bolétaalap hiánya, úgy hogy június 30-án legalább 170 milliós költségvetési hiány lesz.² Mindez a legoptimisztikusabb számítás szerint. Ha azonban a bevétel olyan rossz lesz, mint az utolsó hetekben és a tulkiadást úgy gyakorolja majd továbbra is a rendszer, mint ahogyan azt a költségvetési év első felében tette, a regösök fenntartása, a tisztipólópálya építése, a tiszti vadászterület bérlete, a nemzeti munkavédelmi tagok alkalmazása, a velencei légi forgalom létesítése, vagy a nagyagráriusoknak való exportprémia-juttatás továbbra is folytatódik, akkor természetesen a 890 milliós keretet túllépik majd és a deficit jelentékenyen megnagyobbodik a fentebb említett 170 milliónál. A rendszer lényegét ismerve, ezt valószínűnek vehetjük.

Ezt az optimisztikusan 170 milliónak számított pénztári hiányt a kormány részben a múlt év augusztusában felvett kölcsönből, részben a Korányi pénzügyminiszter által bejelentett pénztárjegy-kibocsátásból akarja fedezni. Hogy a pénztárjegyek kibocsátása milyen mérvű lesz, azt jelenleg még nem tudhatjuk, a pénzügyminiszter 40—50 millió pengőről beszélt, de ez a szám nem végleges. Ezzel a rendszabállyal, amely lényegében fedezet nélküli bankjegykibocsátással egyenlő, próbálják az állami szolgáltatások részbeni szüneteltetését elkerülni.

Ha az 1931/32. évi költségvetés hiányát ezekkel az eszközökkel talán el is lehet tüntetni, nyitott kérdés marad az 1932—1933. évi államháztartás egyensúlyának megóvása. A jelenleg tárgyalás alatt álló közigazgatási költségvetés végösszege 806.2 millió, az üzemi költségvetés 401.1 millió pengő. Amikor 1930—1931. évben az összes bevétel 829 milliót tett ki, amikor a folyó évben legjobb esetben ha talán 790 millió bevétel lesz, akkor az elkövetkezendő, katasztrofális kilátású esztendőben 806 millió pengőt akarnának kipróbálni a teljesen kiárusított gazdaságból. Tekintet nélkül arra, hogy a nemzeti jövedelem az 1930. évhez viszonyítva körülbelül 25%-kal csökkent, majdnem ugyanannyi bevételt akarnak elérni. Ma a nemzeti jövedelem egyharmadát az adók, illetékek, az állam fenntartása emésztí fel. Ha a nemzeti jövedelem tényleg annyi is volna, mint amennyit a pénzügyminiszter felkerekítve legutóbb megállapított (4.5 milliárd pengő), akkor is az állam fenntartására fordított összeg levonása után Magyarországon egy ember átlagos évi tiszta jövedelme alig 340 pengő. Ez olyan katasztrofális nyomorúságot mutat, amit nem kell bővebben kommentálni.

Ilyen körülmények között az állam 1932/33-ban majdnem 8%-kal, azaz 19 millió pengővel akar több egyenes adót beszélni, mint a most folyó költségvetési évben. Erre az emelésre szükség van, hiszen a vámok, a forgalmi és fogyasztási adók, az illetékek, stb. a lakosság életnivójának hallatlan csökkenésével együtt feltartóztatlanul csökkenni fognak. Ugyanekkor a kiadások csökkentése ilyen mérvű: a hadügyi tárca 10%-kal, azaz egy ezreléssel kevesebbet irányzott elő kiadásaira, mint tavaly! A belügyi tárca 6%-kal csökkentett, viszont a kereskedelemügyi 50%-kal emelte fel kiadási előirányzatát. És mindez csak előirányzat, amelyet túllépni, mindenféle kormányok általános szokása. Kétségtelen, hogy az új költségvetés kiadási kereteit nem tartják majd be, viszont az

² Lásd a „munka“ 20. számát, 536. old.

is bizonyos, hogy a 806.2, illetve 401.1 milliányi bevétel nem fog befolyjni. Ezuttal azonban nem állanak majd rendelkezésre külföldi kölcsönök maradékai, most már csak a sokat emlegetett belső kölcsönhöz (kényszerkölcsön) lehet talán folyamodni. De a gazdaság leromlásával az állami bevételek további csökkenése várható és a kényszerkölcsön elhelyezése majdnem kilátástalan ilyen körülmények között. A fasisztarendszer vég-eredményben kénytelen lesz már a karhatalomhoz hozzányulni, hogy a kiadásokat csökkentse. Jelenleg még a költségvetés kiadásainak 55%-a személyi természetű. Ez a 440 millió pengő ugyan már a járandóságok leszállított összege, mégis kétségtelen, hogy a bürokrácia és karhatalom részbeni leépítésére már ez év folyamán sor kerül. Maga Korányi is célzott erre, midőn megállapította, hogy a tisztviselők és alkalmazottak száma 122 ezren felül van és „ilyen nagy számot ez az ország nem bír el a végtelenségig“.

Az ellenforradalmi rendszernek tehát előbb-utóbb, miután már hozzányult legfőbb támaszai, a bürokrácia és a karhatalom fizetéséhez, komolyan meg kell kezdenie intézményei leépítését. Hogy ezek leépítésével, e rétegek támogatásának megszűnésével lényegében az ellenforradalmi rendszer leépítése is megkezdődik, erre már többször idézett cikkemben rámutattam.

POLITIKA:

Az ellenforradalmi rendszer felszámolása a politikai helyzetben csak lassan mutatkozik meg. Mig a felbomlás és pánik jelei a múlt év utolsó negyedében és ez év elején gyakrabban és világosabban jelentkeztek, addig különösen az utolsó két hónapban, március eleje óta, az uralkodó rétegek biztonsága átmenetileg visszatért. Bár a koncentrációs kísérlet, reformok ígéretése minduntalan felbukkan, a likvidálást, az átcsoportosítást az ellenforradalom újból önmaga, egyedül akarja elvégezni.

Természetes, hogy a felszámolási kísérletnek ez a módja csak átmeneti lehet és kilátástalan. Ma már az ellenforradalom táborában jelentékeny ellentétek vannak. A banktőke és gyáripár, a nagybirtok, a bürokrácia felsőrétege, az alsóbb tisztviselői és hasonló állású réteg, a közép-birtokosság és kispolgárság, mindegyik felismerte, hogy az ellenforradalmon belül, vagy a rendszer felszámolásánál más és más az érdeke. Ameddig a rendszer mindezeknek — ha nem is egyenlő mértékben — tudott valamit juttatni, ameddig gazdasági érdekeik megkivánták egymás támogatását, addig ezek az ellentétek nem jelentkeztek. Ma azonban, mikor a nagybankok, az államcsőd közeledtével, tőkésüket veszélyeztetve látják, amikor a nagyipar a különböző deviza-, vám-, kartell-, stb. rendelkezések miatt az általános válságon belül is, külön is, nehéz helyzetben van, amikor a nagybirtok a magas ipari árak és vámok, a kamatterhek miatt egyre erősebben érzi a válságot, amikor a felső bürokrácia a különböző korrupciófelfedések, álláshalmozási leleplezések, takarékosági intézkedések következtében jövedelmének vagy jövedelmi lehetőségeinek nagy részétől elesik, amikor az illetménycsökkentések az állami kistisztviselők jövedelmének 20—25%-át viszik el, amikor a kispolgárság a kiélesedő válságban elvérzik, elproletarizálódik, — akkor ezek az ellentétek teljesen megmutatkoznak.

Az ellentétek ideig-óráig való áthidalásának sikere külpolitikai és belpolitikai okokra vezethető vissza. Külpolitikailag: bizonyos mértékben késleltetik a rendszer elleni fordulást a fasiszmus külföldi sikerei. Az európai ellenforradalom megerősödése lassítja a magyar ellenforradalomból kiábrándultak teljes megfordulását. Hitler előretörése, a francia

reakció uralma hangulatilag támogatják a magyar kormányt foldozó, időtnyerő politikájában. Ugyanigy lehet értékelni a „Dunakonföderáció“, „Tardieu-terv“ és a „londoni konferencia“ segítségét is. Kétségtelen, hogy a mai európai politikai helyzetben a Dunavölgy népeinek komoly összefogásáról szó sem lehet. A konferenciázó nagyhatalmaknak, egyrészt Angliának és Franciországnak, másrészt Olaszországnak és Németországnak, egymással ellenkező érdekeik vannak a Dunavölgyében. Ezenkívül a Dunavölgy agrárállamai között külön-külön, az ipari államok között külön-külön és végül a két csoport között is lényeges érdekellentétek vannak. A „Tardieu-terv“ mostani felbukkanása a francia nagyipar hatalmi politikájának olyan kísérlete, amely eleve halálra van ítélve. Szoros vám-szövettség létesítése — benső politikai kooperáció nélkül elképzelhetetlen. Viszont a politikai államszövetségnek komoly formája Európának éppen azon a területén, ahol az államok nagyrésztében még a nacionalista-sovinisza politika eszközeivel kormányoznak és feudálista-militarista politikai eszközökkel tartják fenn a hatalmat, jelenleg teljesen hihetetlen. Mégis mindez jó volt arra, hogy a külföld gyors segítségéről, francia kölcsön-kilátásokról, a válság hamaros megszűnéséről, a gazdasági élet fellendüléséről szóló hírekkel a hangulatot injekciózzák.

Ilyen külpolitikai támogatások mellett, az ellenforradalom átmeneti, látszólagos, hangulati megerősödése belpolitikailag a Sz. D. P.-vel szemben elért sikerére vezethető vissza.

MUNKÁSMOZGALOM:

A munkásmozgalom helyzetének tárgyalásánál — érthető okokból — az illegális párt tevékenységére nem térhetünk ki. A legális Sz. D. P. városi szervezeteinek működésében viszont nem történt lényeges változás. Az aktivitás fokozottan csak a vidéken jelentkezett, ahol a gazdasági leromlás, a teljes elnyomorodás következtében a szociáldemokrata párthoz mind nagyobb tömegekben csatlakoztak a földtelen parasztok, törpebirtokosok és kigazdák. A falusi szervezetek vezetői nagyjában a kisbirtokosok köréből kerültek ki és így az ellenforradalom előtt világossá vált, hogy éppen az a réteg csuszik ki lába alól és lesz politikai ellenzékének támogatója, amelyre annak idején hatalmát alapozta. Természetes, hogy az ellenforradalom minden erejével igyekezett ezt a mozgalmat megakadályozni. Hatósági intézkedések, karhatalmi akciók, az ellenforradalom lapjainak harangfélreverése, a «Marxék falun» cikkek mutatták, hogy a rendszer tisztában van a falu megmozdulásának jelentőségével. A parasztság megmozdulása és ennek a megmozdulásnak kérlelhetetlen visszaszorítása szükségszerűleg hangosabb akciókra szorította az Sz. D. P. vezetését és parlamenti frakcióját is. Ugyancsak keményebb hangon irt a Népszava is, amely ezenkívül, éppen a vidéki lakosság kívánságára olcsó lapakciót szervezett. Az aktivitásnak ilyen jeleire (amelyek a falusi mozgalomnak nem előidézői, hanem következményei voltak) a hatóságok először csak néhány Népszava-szám elkobzásával, erőteljes vidéki karhatalmi fellépéssel feleltek. Végül a Népszava betiltása következett.

A Népszava betiltására a lapszedők leállottak s így a polgári lapok sem jelentek meg. Miután a lapszedők két napig sztrájkoltak és Károlyi miniszterelnök a szociáldemokrata képviselők küldöttségét nem fogadta, a sztrájk minden feltétel nélkül megszűnt. A polgári lapok újból megjelentek és a Népszavát tíz nap múltán újból engedélyezték.

Mit akart a szedősztrájk?

Különböző pártvezérek a parlamentben és szervezetekben nyilván felelősségük tudatában kijelentették, hogy ameddig a Népszava nem jelen-

munka

hetik meg, addig nem jelenhetnek meg a polgári lapok sem. Viszont a pártvezetőség utólagos magyarázata szerint a spontán sztrájk csak egy napos demonstrációnak készült és csak a gyáripárosok másnapi munkákizárása miatt tartott két napig. Ha tényleg csak demonstrációs sztrájknak indult a lapszedők leállása, akkor súlyos politikai hiba volt, hogy ezt az álláspontot a sztrájk ideje alatt, vagy megindulásakor a munkássággal nem tudatták. A szervezetekben ki lehetett volna ezt hirdetni, röpcédulákon a közvéleménnyel tudatni. Ha aztán a taktika, a helyzet megkívánta volna, még mindig meghosszabbíthatták volna a demonstrációs sztrájkot és belőle akár tiznapos tömegsztrájkot is formálhattak volna. Mert az egy napos demonstrációs sztrájkot átalakítani politikai hatalmi sztrájkká, ez a munkásság tudatos erejét mutatta volna meg, de a politikai sztrájkot visszaszélesíteni demonstrációs sztrájkká, ez kétségtelen vereséget jelent.

A munkásság tudatában a sztrájk nem tüntetésnek, hanem politikai hatalmi sztrájknak indult. A Népszava engedélyezését akarták vele kierőszakolni. A munkásközvélemény kérdése: miért hagyták abba?

Egyes illetékesek ezt, többek között, így indokolják: a kormány a sztrájk folytatása esetén a szakszervezetek feloszlásával, a párt feloszlásával esetleg a vezetők bezárásával felelt volna. Tételezzük fel, hogy ezek lettek volna a következmények, de ha a pártot irányítók minderre nem gondoltak előre, akkor nem valók munkásmozgalom vezetésére, ha pedig számítottak a helyzet ilyen alakulására és nem készültek fel rá, akkor hasonlóképpen alkalmatlanok a vezetős szerepre. Akik harcot kezdenek, azoknak ismerniük kell a stratégiai lehetőségeket és a harcnak megfelelően kell viselkedniük. Akik azonban csak a békés tárgyalások, okos megbeszélések és a megegyezések útján tudnak biztosan járni, azok ne ugorjanak be az ördög kísértésének és ne kezdjenek olyan valamibe, ami idegen kiegyensúlyozott természetűeknek.

Kétségtelen, hogy a sztrájk ilyen módon való megrendezése és lefújása az ellenforradalom átmeneti összekovácsolódását (ellenzékével szemben) és öntudatának időleges megerősödését eredményezte. A támadást „katonás magatartással“ és könnyű szerrel a kormány visszaverte. Az ilyen eredmény után a szervezetek feloszlását és a vezetők elzárását még kevesebb rizikóval elvégezheték volna. Mert a munkásság visszavonulása vagy gyengeségének megmutatása az ilyen cselekedetektől nem riaszthatja vissza az ellenfelet. Legfeljebb azért nem alkalmazza ezeket a radikális eszközöket, mert azokat, éppen a munkáspárt alkalmazkodó taktikája miatt, feleslegesnek tartja.

De az érvelés így folytatódik:

„A kormány látta, miként erősödünk a vidéken. Még mielőtt teljesen kifejlődtünk volna, ránkcsapott. Ilyen helyzetben, harcba bocsájtkozni, oktalanság lenne. Visszavonultunk és megvárjuk azt az időpontot és erőnk teljes összegyűjtését, amikor aztán már győzelmünk, sikerünk tudatában felvesszük a döntő harcot. Nem engedjük, hogy ők válasszák meg, mi akarjuk megválasztani a végső küzdelem pillanatát!“

Ha az időpont nem volt alkalmas a harcra, miért kezdték a sztrájkot? Ha a felkészültség nem volt teljes, miért bocsájtkoztak egy küzdelembe, amely mint erőpróba, a párt visszavonulásával végződött?

Elmondhatjuk, hogy a Népszava betiltása a Sz. D. P. vezetését váratlanul érte, a miniszterelnök tárgyalást visszautasító magatartása megdöbbenetette őket, a tájékozatlanul és rosszul vezetett harc kudarcra végződött.

Mindezek után mozgalmi szempontból pedig annak kellett volna következnie, hogy a szervezett munkásság a pártválasztmányban ülő képví-

selői útján rendkívüli pártkongresszust hív össze, amelyen a vezetőséget 631 hibáiért felelősségre vonja és esetleg új vezetőséget bíz meg a párt ügyeinek további intézésével. De semmi ehhez hasonló nem történt. A munkásság ugyanúgy nem vitte keresztül a hibákat elkövető vezetőség visszaléptetését, mint ahogy a parlamentben nem buktatják meg az ország kormányzására alkalmatlan kormányt. A munkásság hallgatásával és beleenyugvásával utólag maga is felelőssé vált az Sz. D. P. vezetőségének cselekedeteiért és az abból származó kudarcért.

Azonban természetes, hogy ez az időleges kudarc nem állíthat meg senkit a célhoz vezető uton. A munkásmozgalom erőssége és győzelmének biztosítása nem függhet ilyen átmeneti kudarcoktól. A magyar bíróság a napokban állapította meg, hogy a kormány nem azonos a nemzettel. Ne legyünk konzervatívabbak a magyar királyi bíróságnál és mi se azonosítsuk a szociáldemokrata párt vezetőségét fenntartás nélkül a magyar munkásmozgalommal. Lehet az egyik rossz, munkásmozgalmi taktika és stratégia híján, a munkásság vezetésére alkalmatlan, azért a munkásmozgalom lassan mégis megerősödik és megtalálja útját osztálya felszabadítása felé.

Ezen az uton, az osztályharc útján a magyar munkásságnak első feladata, első állomása a társadalmi rendszerváltozás felé, az ellenforradalmi rendszer maradéktalan felszámolása, megszüntetése.

Nádass József

EMBERI VEREJTÉK

Az erős nap veritéket ragyáz ki a folyón dolgozó munkásokra. A veriték csillogása elhomályosítja a napsugarakat is. Aki ezeket az izzadságcseppeket megfigyeli, még mikor tovább megy is, csak a vörösbe csapó fehér gyöngyszemeket látja. Ezek a homokotró emberi gépek kenyeret dolgoznak ki magukból családjuk számára. Bányamunkások ők. A folyó bányá a számukra. Talapzatuk egy nagy, otromba ladikformájú csónak, amit a gyorsmozgású folyó csak lomhán tud vonszolni a hátán. Ez a ladik a csille is, amin a kibányászott homokot a partra szállítják.

A világ a technika haladásával mind több és több homokot eszik. A hatalmas gyárak, az egetverő bércpaloták a mindennek ellenálló betonból készülnek. Nincs többé sár és nincs többé téglá a gigászi városi pompában. Sarat és téglát csak a város szegény negyedében, valahol kívül találász, ahol a homokotró emberi gépek élnek.

Erre a munkára csak a legizmosabb példányai vállalkoznak az emberi gépnek. Ezt a munkát néztem gyomrom könnyet kifacsaró éhségével. Nincs olyan kenyeret termelő része a munkának, ahol ne jelentkeztem volna, hogy a nálam tanyázó éhség egy kicsit is jóllakjon. Nem kellettem senkinek. A hidon álltam napokig. Erre a munkára nem jelentkeztem még. Nem bírom erővel. Eddig az agyamat ette az emberi butaság és nem-törődőmség. Egyetemi hallgató vagyok és tanítványaim voltak. Naponta tizennégy órán keresztül árultam az agyvelőmből három éven át. Most már nem megy tovább.

Nézem a homokotró emberi gépeket. Ismerem a mesterségük minden mozgását. Hajnali négy órakor nehéz gumicsizmával rákopognak a ladikjukra. Hosszu ruddal tolják magukat a folyó közepére. A hosszú rud egy pillanatig úgy áll a kezükben, mintha a házakra akarnának ron-

---

munka

tani vele, vagy mintha a hajnali eget akarnák átszurni, amely velük nem törődve, mosolyog tovább.

A folyó közepén a robotos emberi gépek csákányozzák a bányát. A széles lapát legalább három méteres szárának a felső végét a jobb kézhez ragasztja az erőfeszítés, alig valamivel lejjebb a balkéz. A lapát előre lendül és az élével a vizet hasítva, alásüllyed a fenéig, ahol a víztől mosott talaj nem keményedett földdé. A gondolat most belenyomja a lapátot a talajba. Csakis a gondolat — amely a szíven rezdül keresztül: a család, anya, feleség, gyerek, kenyér — tud ilyen erőt kifejteni. Emberi husizomzat ehhez nem elég. A lapát merőlegesen áll a vízben. A homok rajta van a lapáton. A súlya lehet vagy harminc kiló. Kiemelni a vízből már emberi erő is elég, de csak próbálja meg olyan ember, akinek átlagos ereje van. A jobbkéz a balkéz alá kerül és emel rajta egyet. Most ismét a balkéz van a jobb alatt és ezt egy újabb emelés követi. A homok lassan napvilágra kerül. A lapát alsó lapja a ladik talapzatán fekszik. A nyél egy nyomás alatt előre hajlik mélyen. A lapát az élén áll, fel lehet emelni és a homok lecsuszik róla. Az első csákányütés eredménye. Harminc kiló homok.

A szár felső része a jobbkézben, valamivel lejjebb a balkéz, a lapát előrelendül, élével a vizet hasítja. A második csákányütés kezdete.

Tizenkét órát bögnek a gyári szirénák. Eddig megtelik a csille is. A hosszú rud a partra tolja a ladikot. Egy kis lapáttal — talán a fia lehet annak, amivel a folyóban dolgoznak — kilapátolják a homokot.

Ki tudja, ilyenkor talán éhes is lehet a homokkotró emberi gép, mert elővesz egy félkiló kenyeret. Belevág egy bicskával a kenyérbe és eszik. Iszik is. Egy negyedliter bort. Megebédelt és megy a bányába. A bányában dolgozik este tíz óráig.

A naplemente aranyos sugaraival simogatja őket. Szinte hallani lehet a hangját: milyen boldog is vagy te ott a folyó-bányában, látod, amint az égboltozatból előtűnök, érzed a déli perzselő melegem és ha volna időd, figyelhetnéd, hogyan térek nyugovóra.

Este tíz órakor a csillagos ég alatt kopognak a nehéz gumicsizmák. Hazakopognak a családhoz. Azt én már nem látom. Otthon nem tudom nézni a homokkotró emberi gépeket, elrejtőznek előlem. Nem tartozom közéjük, de a gyomrom könnyet facsaró éhsége hozzájuk kerget.

Meddig lehet ezt nézni. Nem tudom. Talán egy reggel a homokkotró emberi gép egy jóruhás urat fog kibányászni a bánya-folyóból és elkáromkodja magát: az urak jó dolgukban meg is bolondulnak.

Igazad van. Akármit csinálsz is, igazad van, emberi gép.

Juhar Nándor

A MUNKA HIREI

Tudatjuk olvasóinkkal, hogy szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk új helyiségbe költözött.

Uj címünk: VI., Bulesu-u. 19., II. 7.

Ugyancsak itt jelentjük be a „Munka“ csehszlovákiai és romániai szerkesztőségi és kiadóhivatali címét is:

Csehszlovákiában: *Jelen Mihály*, Bratislava, Bél Mátyás-u. 7.

Romániában: *Sándor Vilmos*, Cluj (Kolozsvár) Str. Florilor 3.

A GYUFABIRODALOM

633

Érthető, hogy a polgári sajtó a Kreuger-koncern ügyéből mindenáron világbotrányt akar csinálni. Ha az egész ügy nem egyéb, mint egy vakmerő gazdasági kalandor csalásainak és hamisításainak sorozata, akkor nincs baj, mert csalók mindig voltak és mindig lehetnek. Ebből semmire sem lehet következtetni, ez nem kompromittál semmit. A polgári sajtó véletlen epizóddá, Kreuger-botrányá izolálja az ügyet, hogy ezzel megmentse a kapitalizmus reputációját. De bennünket éppen ezek az elhallgatott összefüggések érdekelnek. Éppen azokat a gyökérszálakat akarjuk nyomon követni, amelyekkel a Kreuger-koncern a modern monopolkapitalizmus talajába kapaszkodik.

Első tekintetre az egész Kreuger-koncernből nem látszik egyéb, mint a legkülönbözőbb vállalatoknak, vagyontárgyaknak és hitelműveleteknek végtelenül bonyolult, áttekinthetetlen sokasága. Kreuger nemcsak a gyufatermelés világtrösztjét tartotta kezében, hanem messzemenő érdekeltiségei voltak a vegyiparban, vasérc-termelésben, fa- és cellulózeiparban is. Kiterjedt erdőbirtokai voltak, telkekkel, házakkal spekulált. Golyóscsapágyakat gyártott és a gyengeáramu elektromosság körébe eső vállalatokat szerzett meg, bankok és beruházási vállalatok fölött rendelkezett, szóval az egész koncern a vállalatok heterogén és szervesen halmazának tűnik. De ebben a konstrukcióban mégis volt rendszer. Több volt, mint kartell és túlhaladta a tröszt kereteit is. A tőkekonzentráció új típusát, új kombinációját látjuk benne. A Kreuger-monopoltrösztben a mai fináncióknak — mint a bank- és ipari tőke egységének — legmagasabb lehetőségei valósultak meg.

A Kreuger-tröszt pályafutása körülbelül 25 évvel ezelőtt, a Kreuger och Toll“ építővállalatból indult ki. Rövid idő múlva Kreuger felfedezi a már akkor igen fejlett svéd gyufaipar lehetőségeit és 1913-ban már kartellbe tömöríti a svéd gyufagyárakat. Az árszabályozó kartell később trösztté fejlődik. Kreuger erdőket vásárol és megszerzi azoknak a vegyi és gépgyáraknak részvénytöbbségét, amelyek a gyufagyártáshoz szükségesek. Így alakul ki a nyersanyag, féltermék és készáru „függőleges trösztje“ a „vízszintes kartell“ mellett. A háború után a gyufatröszt súlypontja egyre inkább a külföldre toródik át. Ekkor indul meg a harc a világpiac megszerzéséért, amely különösen Japánnal és Belgiummal szemben ölt nagy méreteket. Export-vállalatok, saját exportfiókok létesülnek különböző államokban. Ezeket a különböző vállalatokat „Svenska Tändsticks“ központi anyavállalat ellenőrzi és irányítja.

1920-ban már nemcsak eladási szerveket létesít, hanem hozzálát a külföldi gyufagyárak összevásárlásához is. A világtröszt egyre terjeszkedik, most már új külföldi „holding“-társaságok alapítása válik szükségessé. Ilyen az amerikai International Match Corporation (1923), amely Kreuger külföldi érdekeltiségeinek részvényeit őrzi, amelynek részvény-majoritása viszont Kreuger kezében van.

Ezen a komplikált rendszeren épül fel a gyufavilágbirodalom, amely a világtermelés majdnem négyötödét tartja kezében és 1930-ban körülbelül 250 gyufagyárat ellenőriz vagy negyven országban. A világmonopolium felépítése azonban nem merül ki a fentvázolt kartell- és trösztszerű alakulatokban. Ennek a rendszernek sajátossága abban áll, hogy Kreuger világhatalmát az államkölcsonökre alapított monopoltröszt biztosítja. Köztudomású, hogy Kreuger az államok egész sorát látta el kisebb-nagyobb kölcsönökkel, amellyel szemben aztán biztosította magának az abszolút gyufamonopóliumot az illető országokban. Ezekben a kölcsönökben főleg

munka

a kisebb európai (többnyire fasiszta) országok, amelyek leginkább érzik a válságot, valamint Dél-Amerika államai részesedtek, de jutott belőle Németországnak és Franciaországnak is. Az államkölcsonök összege több mint 300 millió dollárt tesz ki.

Kreuger gondolatmenete igen egyszerű. A gyufa nélkülözhetetlen szükségleti cikk, amelyből — a konjunkturától függetlenül — rengeteg mennyiség fogy. Ha tehát az árát skatulyánként csak egy fillérrel emeli, már akkor is milliós hasznot vág zsebre. De a monopólium nemcsak az eladásban jelent külön nyereséget, hanem a termelésben is. Kreuger a monopóliumországokban teljesen kisajátítja a gyufaipart, kevésbé rentábilis vállalatokat leállít, másokat összevon, esetleg importmonopóliumot köt ki, a termelést racionalizálja. Azonkívül megkeresi az államoknak nyújtott kölcsönök kamatait is. Ha még hozzáveszük, hogy különböző politikusok, kijárók, stb. mennyit keresnek egy ilyen üzleten, akkor meg kell állapítanunk, hogy Kreuger állami üzletei jól meg voltak csinálva. Mindenki szépen keresett, csak a fogyasztók és kiracionalizált munkások fizettek rá.

Látjuk, hogy Kreuger kapcsolata az egyes államokkal sokkal szorosabb, mint az egyszerű állambankár viszonya. Ezzel a rendszerrel a finánciókének sikerült az államhatalmat a legszorosabb függőségi viszonyba hozni. Világos példa arra, hogy a tőkehatalom mennyire az államhatalom fölött áll.

Magyarország 1928-ban 36 millió dollár gyufakölcsönt kapott. A megmaradt Szikra-gyufagyár részvényeit megvette a Magyar Ált. Gyufaipari Rt., amely viszont megint más vállalatba van beskatulyázva. A 36 milliót a magyar földbirtokosok kapták földreformválság címén. A kölcsön nagy részét az International Match-hez tartozó Higginson-bank nyújtotta, viszont fedezetül magyar földreformszövetkezeti kötvényeket kapott. Ezen a fedezeti alapon viszont Higginson, illetve az Int. Match új, saját kötvényeket bocsájtott ki.

Minél inkább fejlődik és terjed a Kreuger-rendszer, annál bonyolultabb lesz. Vállalkozásaihoz egyre nagyobb tőkék szükségesek. Képzíti bankösszeköttetéseit és külföldi tőkerészesedéssel u. n. „investment trust“-öket (finanszírozó, részvényelhelyező, közvetítő vállalatokat) létesít, hogy bázist nyerjen a további tranzakciókhoz. Összeköttetésbe jut Rockefellerrel, az amerikai Standard-Oil petróleumtőkével és a Morgansoporttal, továbbá a legnagyobb francia, hollandus és egyéb tőkeérdekeltségekkel, stb.

A Kreuger-világbirodalom kialakult: a gyufatröszt vállalatai a Svészában és International Match-ban futnak össze, a többi érdekeltségek pedig a Kreuger és Toll részvénytársaságban. Amint említettem, a Kreuger-koncentráció túlhaladja a kartell és tröszt kereteit. Nemcsak a gyufagyártás nyersanyagaira és féltermékeire terjed ki, hanem sok más vállalatra is, amelyeknek a gyufához semmi közük sincs. Ezek már tisztán spekulációs vállalkozások és főleg akkor került sor rájuk, amikor Kreuger szerencsecsillaga már hanyatlóban volt. Így 1930-ban megszerzi a hatalmas Ericsson-telefongyárat, amelyet azonban a következő évben már Morganékra irat át (Intern. Telephon and Telegraph). Később a legnagyobb svéd golyócsapágy-gyár részvényeit szerzi meg, de a tranzakció már félbemaradt.

*

A Kreuger-koncern nemcsak a tőkekonzentráció új formáját, hanem a modern részvénykapitalizmus teljes kifejlődését is jelenti. Meg kell néznünk a Kreuger-koncern belső szerkezetét ahhoz, hogy megértsük e komplikált rendszer kialakulását és összeomlásának okait.

A részvénytársaság sohasem volt az a demokratikus alakulat, amelynek a polgári közgazdaság feltünteteti, de az utóbbi időben még sokkal kevésbé az, mint valaha. Egy részvénytársaságon belül mindig megvan a módja annak, hogy egyes tőkecsoportok teljes egyeduralmat gyakoroljanak a többi részvényesek felett, de a „részvényfasizmusnak“ ezt a rendszerét Kreuger építette ki a legteljesebb mértékben. Kreugernek sikerült aránylag csekély tőkével hatalmas vállalatok felett korlátlanul uralkodnia. Kétféle részvényt bocsájtott ki, A) és B) részvényeket. Az utóbbiaknak tulajdonképpen semmi szavazati joguk nincs, de aránylag igen magas osztalékot (átlag 15—20%-ot) biztosítanak tulajdonosaiknak. A Svenska Tändshicks például 45 millió svéd korona alaptőkével indult, a részvényeit igen magas árfolyamon bocsájtotta ki. (A Kreuger-papírok mindig a legjobbaknak számítottak.) Csakhamar felemelte a tőkéjét 360 millióra, amelyből 90 millió A), 270 millió pedig B) részvény volt. Kreuger tehát 45 millióval — tehát aránylag kis tőkével — korlátlan diktatúrát gyakorolhatott az egész hatalmas holdingtársaság felett. A kistőkést természetesen vonzza a rendkívül magas osztalék, szívesen lemond arról a jogáról, hogy a vállalat vezetését ellenőrizze. Kreuger diktatúrája az előnyrészvények rendszerén alapult. Hatalmas reklám- és sajtóapparátusával bizalmat tudott kelteni a papirjai iránt, úgyhogy a Kreuger-részvények a legjobb spekulációs-papírok voltak. Az emberek hittek a Kreuger-koncernben és Kreuger ebből a hitből pénzt tudott csinálni. Ez jellemző az egész részvénykapitalizmusra. A kapitalisztikus gazdálkodás tulkomplikálódott, a pénz- és hitelrendszer óriási utat tett meg az aranytól a részvényig. Kreuger hatalma tulajdonképpen a korlátlan hitelképességén alapult. A hitből pénzt csinált: hitelképessége üzleteinek terjedelmével együtt mértani arányban nőtt. Biztak benne, hittek a papirjaiban. Ebből a részvényfetisizmusból élt és virágzott a Kreuger-koncern.

Kreuger váltig hirdette, hogy rajta a világválság nem fog, az ő koncernje száz százalékgig válságszilárd. Azt hitte, hogy urrá lehet a gazdasági válságon azzal, hogy megtalálta a válság kihasználásának módját. Kölcsönöket nyújtott a válságsújtott államoknak és ezen az alapon építette ki nemzetközi monopoltrösztjét. Minél szorultabb helyzetbe kerültek üzletfelei, az államok, annál bővebben aratott Kreuger. A gazdasági válság Kreuger malmára hajtotta a vizet. Kitűnő üzletnek bizonyult.

De a játék veszélyes volt és csakhamar kiderült, hogy nincs az a zseniális és ravasz számítás, ami a kapitalizmus gazdasági válságával szembeállhatna. A válság megbosszulta magát és Kreuger kacsalábon forgó birodalma összeomlott.

Ipari érdekeltségei már évekkal ezelőtt megrendültek. Vasérc, cellulóze és egyéb vállalatait legyengítette a válság, hatalmas erdőbirtokai értéktelenedtek, ingatlanait nem tudta értékesíteni. Mult év nyarán már vész-hírek keringtek, megindult a bessz-spekuláció a Kreuger-papírok ellen. Az árfolyamok hirtelen esni kezdenek. Külföldi államkölcsonői befagynak. Lengyelország nem tudja az esedékes részletet befizetni, a délamerikai és európai államok egész sora moratóriummal mentesíti magát külföldi tartozásai alól. Ezzel Kreuger egész államkölcson rendszerére megdőlt és a lavina feltartóztathatatlannal megindult. Ekkor látszott meg igazán, hogy mennyire gömböstitűkre épített kártyavár volt az egész Kreuger-koncern. A vállalatok százainak agyonkomplikált egymásba skatulyázása és egymástól való függősége az egész hatalmas konstrukciót oly érzékennyé tette, hogy a bajok lokalizálásáról szó sem lehetett. Amint a rendszer egy ponton megrendült, a krízis azonnal továbbterjedt minden irányban. Az egyes vállalatok egymást rántották be a slamasztikába.

---

munka

Kreuger mindent megpróbált, hogy a helyzetet megmentse, rövidlejáratu kölcsönöket vett fel, vállalatokat adott el, de mindez csak olaj volt a tüzre. A nemzetközi tőke hite megrendült és ez a Kreuger-koncern halálos ítéletét jelentette. A bessz-spekuláció tovább dühöngött, az árfolyamok zuhantak. Kreuger öngyilkos lett és március 16-án 1 és fél dollárért kínálta azokat a Kreuger & Toll részvényeket, amelyeket 1929-ben 46 és fél dollárral jegyeztek. Az International Match papirjai 102-ről 9 dollárra zuhantak. Az az értékvesztés, amelyet a Kreuger-koncern részvényei a világpiac börzén 1929 végétől máig szenvedtek, kb. 4 és fél milliárd pengőt tesz ki, amit természetesen a kis részvényesek nagy tömegei sínylenek meg.

Látható, hogy a Kreuger-koncern bukása nem véletlen, hanem belső erők szükségszerű eredménye. Ugyanazok az erők ölték meg, amelyek előbb naggyá tették és felvirágoztatták. Az egész koncern kialakulása elképzelhetetlen a tőkekoncentráció legdifferenciáltabb formái a részvállalatok legbonyolultabb összefüggése nélkül; de ez tette később a bukást elkerülhetetlenné. A Kreuger-koncern államkölcsönökön, a világgazdasági válság kiaknázásán alapult. Ugyanez az erő, a gazdasági válság, később ellene fordult és tönkretette. A részvényesek és tőkés csoportok hite és bizalma emelte trónra Kreugert, de később ugyanezen pszichikai erők irányváltozása taszította le onnan. A társadalomgazdasági erők dialektikus törvényszerűségeit láthatjuk a Kreuger-esetben is.

És egyben láthatjuk, hogy az ügyet mennyire nem lehet «Kreuger-esetre» redukálni. Kreuger a világsajtó tükrében életében gazdasági nagyvezér és gyufaisten, halála pillanatában bukott hős volt, majd elvetemült világcsaló lett belőle. A koncern bukásának okai tehát, — e sajtóhalandzsza szerint — Kreuger ur tulkapásai és szertelen hamisításai voltak. Nem igaz. A Kreuger-koncern életében a hamisítások és csalások fejezete volt legkevésbé jelentős. Kreuger csalásai nem okai, hanem következményei voltak a bukásnak. Nem igaz, hogy Kreuger az aranyásó kalandorok fajtájából lett volna. Vállalkozó nagykapitalista volt, józan mérnök, aki u. n. «reális számítások» alapján cselekedett, amennyiben az adott helyzethez alkalmazkodott. Az már a kapitalizmus természetrajzához tartozik, hogy a «realitások» ma már nagyon megbízhatatlan irrealityásokká változtak. A «csalások» sora ott kezdődik, ahol Kreuger már érzi a helyzet tarthatatlanságát és menteni akarja a menthetőt. Szilárdan hisz a hitben, amelynek ragyogó pályafutását köszönheti és úgy gondolja, hogy ha a kedvező látszatot sikerül megmenteni, ha ismét mozgósítani lehet az illúziók erejét, akkor a kártyavár tovább virul. Tehát kedvező mérlegeket hamisított. Erre nemcsak oka, hanem minden lehetősége is megvolt. A részvénykapitalizmus mai fokán, a Kreuger-rendszer végtelen bonyolultságában egyesenes kísértettek a hamisítási lehetőségek. Kreuger csak bizonyos könyvelési zsonglórmutatványokat végzett, egyes tételeket többször és máshol állított be, részvényeket és fedezeti kötvényeket ide-oda tologatott, amit annál is inkább megtehetett, mert ebben a szörnyű tröszt dzsungelben kívül senki sem ismerte ki magát. A részvénykapitalizmus e stádiumában a «korrekt» üzletvezetést a «hamisítástól» csak egészen vékony kis mesgye választja el. Kreuger ezt az alig látható határvonalat tullepte, mert fel akarta támasztani a megmentő hitet, amiből aztán megint pénzt lehet csinálni. Nem sikerült. Mikor látta, hogy lyukat lyukkal betömni már nem lehet, nem maradt más hátra, mint a revolvergolyó. Nem akart a Lahnsenek, Gualinók és Austricok sorsára jutni.

Mert Kreuger-esete — éppen a fenti okokból — nem áll egyedül. Kell, hogy valami oka legyen annak, hogy az utóbbi években a legna-

gyobb trösztök és vállalatok egymásután roppannak össze és az élükön álló «gazdasági vezérek» a vádlottak padjára kerülnek (mint a Lahn-senek a Nordwolle esetében, Frankfurter Versicherung stb.), vagy a számüzetés keserü kenyerét eszik, mint Gualino a Suia Viscose esetében, vagy öngyilkosságot követnek el, mint Löwenstein bankár, Kreuger és mások. Ezeket a jelenségeket nem lehet egyszerűen a «tuldimenzionált-ság», a «könyelmű üzletvezetés» vagy «a felügyelőbizottságok kikapcsolásának» számlájára írni. Mert mindaz, amit tulkapásnak és elcsuszásnak rónak fel, éppen a mai kapitalizmus belső fejlődéséből szervesen következik és annak tanulságos tünete.

A Kreuger-koncern bukása természetesen messzeható következményekkel jár, nemcsak Svédországra, hanem az egész világ gazdasági életére nézve. A Kreuger-koncern szoros összeköttetésben állt a legnagyobb amerikai tőkecsoportokkal, Morganékkal és Rockefellerékkal, amelyeket egy bizonyos mértékben szintén magával rántott, — a mai viszonyok közt az ilyesmi a legerősebb tőkecsoportokat is sulyos próbára teszi, — sulyos hatással van a francia, német pénzpiacra stb. Kielezi a «bizalmi válságot», tápot ad a tőkeelzárkózásnak, szóval világszerte erősen fokozza a gazdasági válságot. Csak egy ország van, amely elégtétellel üdvözli a Kreuger-koncern bukását, mert a legerősebb konkurensét és ellenségét vesztette el benne — ez az U. S. S. R. A Kreuger-koncern bukása nemcsak közvetve, hanem közvetlenül is új világgpiaci lehetőségeket nyit meg Oroszország számára.

A gyufabirodalom összeomlott. Ismét ledőlt a «kapitalista tervgazdaság» egyik agyaglábú fellegvára. A burzsoázia egy legendával szegényebb, a proletariátus egy utmutató tanulsággal gazdagabb lett.

Nádas Endre

A NÉMET VÁLASZTÁSOKHOZ

A német tartományi választások végső hirei lapzárta után érkeztek be és így ebben a számunkban a különben nagyon fontos választási eredmények elvi jelentőségével részletesebben már nem foglalkozhatunk.

Szükségesnek tartjuk azonban leszögezni, hogy ha ennek a választásnak a számadatait a mult választás eredményeivel összevetjük, akkor meg kell állapítanunk, hogy a „parlamentáris politika“ sulypontja Hitleréhez tolódott át. Ezzel nem a németországi osztályharc szocialista szempontu kieleződése következett be, hanem a fasizmus nyert még szabaddabb utat parlamentáris kereteken belül a Hitler-diktatura megteremtésére. A politikai „komédia“ egyre inkább a munkáspártok tragédiájává alakul át. A választások képe ezt mutatja. A feloszlott porosz országgyűlésen 450 volt a képviselők száma. Ebből 137, azaz 31% a szociáldemokrata párthoz tartozott, 7 Hitler-párti (1½%) és 48 azaz 11% kommunista volt. A vasárnapi választások után a 422 képviselő közül 93 szociáldemokrata, azaz 22%, 162 Hitlerpárti, azaz 38% és 57 kommunista, tehát 14%. A Hitler-párt különböző kisebb jobboldali és középpártoktól szerzett 101 mandátumot, viszont a további 44 mandátum-nyereséget a szociáldemokrata párt rovására szerezte meg.

Ebből látható, hogy a szociáldemokraták tehát mandátumokban vesztek 44-et. Ha tekintetbe vesszük a németországi gazdasági krízist, a szükségrendeletek egyre fokozódó nyomását, akkor ez a mandátum-vesztés szinte végzetes jelentőséggel bír. Annál is inkább, mert hiszen a kom-

munka

munista párt 9 új mandátum szerzése magában lényegtelen Hitlerék térhódításához arányítva. A 9 mandátum a kommunisták pártszempontjából nyereséget jelent, munkásmozgalmi szempontból azonban a gyarapodás olyan csekély, hogy végeredményben veszteség-számlára könyvelhető el. A középpártok felmorzsolódása most nem érdekel bennünket, de tekintettel arra, hogy ezekben a választásokban a szélsőségek futottak egymással versenyt, úgy Hitler előretörése a munkáspártok nagymérvű veszteségét jelenti. A múlt választáson a két munkáspárt a mandátumok 42%-át szerezte meg, ezen a választáson csak 36%-át. Ez a kép tisztán mutatja a németországi munkásmozgalom válságos helyzetét.

A munkásmozgalom megerősödését csak akkor várhatjuk, ha a munkásság opportunistá, vagy ultraradikális vezéreinek lokális jelentőségű politikai taktikázása ellenére is, megindítja az alulról kezdeményezett egységfront kialakítását.

Az utóbbi esztendőben a munkásság minden gazdasági és politikai megmozdulása stratégiai tévedésekbe fulladt bele s így ezek a példák elodázhatatlanul sürgetik a munkásság egységfrontját.

A „Világ proletárjai egyesüljetekek” klasszikus jelszó mellé végre ki kell adni ennek a szakasznak időszerű jelszavát:

„Világ munkáspártjai egyesüljetekek” a reakció ellen a szocializmusért.

A NÉMET SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KONGRESSZUSA

Németország új független szocialista pártja, a Szocialista Munkáspárt (S. A. P.), husvétkor tartotta első kongresszusát Berlinben. A tanácskozás középpontjában az új párt akcióprogramja állt, amely hosszas vita után a megfelelő elvi nyilatkozattal együtt létre is jött. Meggyőződésünk szerint e program ugyan értékes szolgáltatásokat tesz majd a napi küzdelemben, de később kell, hogy érettebb, átgondoltabb, alaposabb programnak adjon helyet. Az S. A. P. a politikai hatalomnak a munkásosztály által való megszerzését állítja elméleti felfogásának középpontjába és nem hagy kételyt az iránt, hogy a hatalomnak e megszerzése, álláspontja szerint *nem* parlamentáris uton fog végbemenni. A polgári állammal és ennek demokráciájával való minden kapcsolatot elhárít magától és ezzel éles határvonalat von saját maga és a régi szociáldemokrata párt közé, melyről az a meggyőződése, hogy elválaszthatatlanul összeforrott a tőkés rendszerrel. Az egész kongresszuson egyetlen egy olyan hang nem hallatszott, amely a II. Internacionáléhoz való csatlakozást követelte volna, ellenben szélesmedrű vita fejlődött ki arról, hogy idővel a Komintern soraiban küzdjenek.

A napirend legnehezebb kérdése az S. A. P.-nek a német K. P.-hez és a Szovjetunióhoz való viszonya volt és a kongresszus hosszas vita után végül is olyan formulában állapodott meg, amely kifejezetten a Szovjetunió mellett foglal állást, az S. A. P. az orosz építőmunka álláspontjára helyezkedik, ugyanakkor azonban kritikát gyakorol az orosz K. P. munkája felett; sokkal élesebb bírálatok hangzottak el a német K. P.-vel szemben, mely ellen az a vád, hogy a munkásosztályt megzavarja és megbénítja, elősegíti szakadtságát és ezzel akadályozza céljai elérésében.

Meg kell állapítanunk, hogy az új pártban ugyan sok a jóakarát, de bőven van benne tisztázatlanság is, mindazáltal haladást jelent a német munkásosztály útján, mert a dolgok természete szerint csak balfelé fejlődhet. Azt a nagy kérdést, vajjon történelmi feladatának meg tud-e majd felelni, pusztán az fogja eldönteni, lesz-e majd ereje a küzdelem döntő pillanataiban a két munkáspárt egységének megteremtésére. Harmadik pártra nincs szükség. A proletariátus minden meghasadása fájdalmas folyamat, melynek csak akkor van értelme, ha egy magasabbfokú egységnek az előkészítője.

Vajda Imre

A VÁLSÁG UJ SZAKASZA

639

A TÜNETEK:

A gazdasági válság a legutolsó hónapokban a következő tüneteket mutatja:

1. *Általános válság.* A krízis, amely nem fellendülésből, hanem a kapitalizmus háboru utáni válságából indult el, általános jellegű, minden országra kiterjed és kivétel nélkül minden termelési ágat magában foglal. Egyidejűleg kiterjed az egész világgazdaságra, ami a háboru óta még nem fordult elő.

A válság megoldhatatlan, mert azok az ellentétek, amelyek a korábbi krízisekben a fölös árumennyiség eladásával elsimultak, ma a fogyasztás krízise miatt nem egyenlíthetők ki. Ez a kiegyenlíthetlenség véget vet annak a reménynek is, amelyet a kapitalisták és a szociáldemokraták egy része a racionalizáláshoz fűzött.

Ezt éppen a mezőgazdaság válsága mutatja a legjobban, amelyet az általános kapitalista válságtól nem lehet elválasztani. Az agrárválságot a kapitalizmusnak a mezőgazdaságba való hirtelen betörése okozta. A mezőgazdaság technikai nagyüzemmé való átalakulása a termelési költségek csökkentését, a termelés kiszélesedését, az árak esését jelentette s ez a fogyasztás és a termelés között, az ipari válsághoz hasonló helyzetet hozott létre.

2. *A krízis nemcsak általános, hanem minden eddiginél mélyebb* (a termelés a német konjunkturakutató intézet jelentése szerint, 1928 óta 36.5%-kal esett vissza) és élesebb is.

3. A válság rendkívül erős áresésekben is megnyilvánul. A vas ára pld. 1929 óta 50%-kal esett. A *nagykereskedelmi árak* ugyanilyen idő alatt Angliában 44, Franciaországban 36, Németországban 24, USA 30, Japánban 35%-kal mentek vissza. De megmutatkozik ez a *profit* nagy csökkenésében is. (Olyan hatalmas üzemknél, mint az amerikai United Steel Trust, a nyereség az 1930. évi 92.1 millió dollárról 1931-ben 17.3 millió dollárra esett vissza.) Mert tévedés lenne azt hinni, hogy a válság nem érinti az uralkodó osztályt is. A krízis lényegéhez tartozik, hogy a tőke egy tekintélyes része elvész az áresésben, a termelés csökkentésében és az árukészletek megsemmisülésében. Éppen a válságban bekövetkező tőkeérték-csökkenés teszi lehetővé a jobb tőkeértékesítést: ez képezi — amire Marx többször rámutatott — a legerősebb ellentendenciát a profit-ráta-esés tendenciájával szemben.

A krízisben mind gyakoribbak a *csődök* (az USA-ban 1929-től 1931 novemberig 10.5, Angliában 5.3, Németországban 18.4, Franciaországban 18.5%-kal növekedett a csődök száma. Ez Amerikában pld. 10 hónap alatt kb. 830 millió dollárt tett ki). A finánc-tőke potomáron vásárolja össze a csődbejutott vállalatokat, ebből hatalmas koncentráció keletkezik, ami a monopoltőke hatalmát erősíti.

Ugyancsak a krízis élet bizonyítja a *tőzsdei árfolyamok* visszaesése (USA 1929—1931 decemberig 79, Angliában 44, Franciaországban 56, Németországban 52%-kal mentek vissza az árfolyamok). Ezt bizonyítja a valuták elértéktelenedése is. (A dollár 31, a lira 33, a yen 29.1%-kal esett.) A valuták elértéktelenedésének a tőkeexport megszűnése a következménye, amely a kapitalizmust nemzetközi viszonylatban ássa alá.

Ez a tőkebevonás magyarázza meg a válság *dinamikájának* a megvál-

---

munka

tozását is, amely az áruk felhalmozódásában, a befektetések megszorításában és a hitelválságban jelentkeznek.

1. Világszerte óriási árukészletek vannak felhalmozva. A kaucsuk-készlet pld. 1928-ban 231 ezer tonna volt, míg 1931-ben ez 526 ezer tonnára emelkedett. A gyapot ugyanezen idő alatt 1125 ezer tonnáról 1767 ezer tonnára, a szén 5848 ezer tonnáról 19.665 ezer tonnára, a cukor 5260 ezer tonnáról 8524 ezer tonnára emelkedett. Ennek a nagy készletfelhalmozódásnak oka

a) az agrártermelésben a következő: Az 1931. évi termésig a mezőgazdaságban az árak még mindig oly magasak voltak, hogy a technizált mezőgazdasági nagyüzemnek érdemes volt termelni. A bevetett területek nagyságát nem korlátozták, mert a terület nagysága nem érinti lényegesen a fix költségeket. (A mezőgazdaságban a családi munkaerőt is be lehetett állítani.) A mezőgazdasági termelés csak akkor csökken, ha — mint az ebben az évben történt — az áruértékesítés még a termelőköltégeket sem fedezi.

b) Az iparban az áru felhalmozódás szoros összefüggésben áll a racionalizálással. Az iparban mindenütt csökkentették a termelést (pld. a világ legnagyobb acéltrösztje, az amerikai United Steel Trust, 1931 végén termelőképességének csak 20%-át használta ki). Még ez is igen magas a korlátozott fogyasztáshoz viszonyítva. További csökkentést azonban a tőke még sem eszközölhet. Mert éppen a legmodernebb berendezésű üzemekben a termelés csökkenése esetén, a termelési költségek relative emelkednek. A kapitalizmus elposványosodása oda vezetett, hogy a kevésbé modern üzemek termeléskorlátozás esetén, versenyképesebbek, mint a modern nagyüzem. A racionalizált üzemek így kénytelenek a piac felvevőképességén túl termelni, hogy a termelési költségeik alacsonyak legyenek s a többi üzemekkel konkurálni tudjanak.

De az árkülönbségek is nagyban elősegítik a készletfelhalmozódást. A monopóliumok a krízis alatt is magas árakra törekedtek, emellett a kiskereskedelemben az árak csak mérsékelten csökkentek. Így az árukészletek módfelett felhalmozódtak s ezen még a készletek (kávé, buza, petróleum) megsemmisítése sem segít.

2. A válság dinamikájának megváltozása a termelőeszközök (gépek) termelésének csökkenésében is megnyilvánul. A mai krízis egyik jellegzetessége az, hogy amíg pld. 1931 nyarán a könnyűipar (cipő, textiltermelés, stb.) majdnem elérte a konjunktúra szintjét (az élelmiszer és dohánytermelés alig néhány százalékkal csökkent), addig a termelőeszközök előállító iparágak: vas-, acél- és gépipar, valamint lakásépítés, nem tudott lépést tartani az előbbi csoporttal és a krízis mélypontján maradt. Ezért aztán az előbbi csoport átmeneti javulása is csakhamar visszaesett. A vas- és acéltermelés 40, az épületfatermelés 46%-kal ment vissza. A nehéziparnak már az utolsó hónapokat megelőzően is nagy készletei voltak, de ezek a készletek ma különösen megnövekedtek. Eddig mindig újabb termelőeszközök termelése vezette ki a válságból a kapitalizmust. Ma erre nincs kilátás s ezért mélyül el annyira a válság.

3. A dinamika megváltozásának harmadik jellegzetessége a hitelkrízis, amely ugyancsak a kapitalizmus általános válságából keletkezett. A nemzetközi hitelkapcsolatok, néhány kivételtől eltekintve, megszűntek, a tőke visszahúzódik, a nemzeti hitelviszonyok ziláltak s ez részint a valuta elértéktelenedésében, részint az állami beavatkozások formájában mutatkozik meg.

A válság következményei:

641

I. *A munkásosztály helyzetének leromlása.* A mai válságban az eddigi ipari tartaléksereg helyébe a krónikus munkanélküliség lépett s ez a termelőapparátus leállításával együtt azt bizonyítja, hogy a kapitalizmus nem képes többé a termelőerőket kihasználni.

A munkanélküliség nagyarányu emelkedését az alábbi kimutatás fejezi ki a szakszervezeti taglétszámhoz viszonyított százalékban:

A munka- nélküliség	Németorsz.	Anglia	Dánia	Hollandia	Ausztrália	USA
1930	26.3	18.9	13.4	11.2	23.4	22.2
1931	39.5	21.9	22.6	18.4	28.3	34

Estek az órabérek is s így a munkaidő megrövidülésével csökken a proletáriátus jövedelme, amelyet nem enyhít, hogy minimális mértékben az árak is estek. Tehát nemcsak a munkanélküliek, hanem a dolgozók életviszonyai is erősen leromlottak, amit ilyen mértékben sohasem tapasztalhattunk, mert a bérek az előző krízisekben az életfentartási költségek-nél ha nem is sokkal, de valamivel magasabbak voltak. A munkanélküliségélyt (ott ahol van) leépítik, az adókat emelik. Az ipari, falusi és gyarmati proletáriátus jövedelmének csökkenésével akarják megakadályozni a tőke elértektelenedését. Mindez az osztályharcok erősödését vonja maga után.

II. *A második következménye a válságnak: Az imperialista ellentétek kiélesedése s a háborus veszély növekedése* (amit a különböző konferenciákon az államok együttműködésével próbálnak ellensúlyozni).

A belső fogyasztópiacok összezsugorodásával mind erősebb lesz a harc a *világpiacokért*. A dömping növekedik. A bel- és külföldi árak között mind nagyobb lesz a különbség. A monopolkapitalizmus a nyereségárcsökkenése ellenére is magasan tartja a belső árakat, hogy külföldön annál olcsóbban adhasson el, amit az államok a különféle kiviteli jutalmakkal és szállítási kedvezményekkel is elősegítenek.

A külkereskedelem növekedése így az imperialista erőszakpolitikának a legerősebb fegyvere lesz. A magántőke mellett, az állammal összenőtt finánc-tőke hatalmi politikája kereskedelmi szerződések kötésére való törekvésben jut kifejezésre. Mindez a vámháborukon kívül a kereskedelmi háborúk jelenlétét igazolják.

A válság növeli a *gyarmatok és az imperialista államok közötti ellentétet*. A gyarmatárak áresése a gyarmati dolgozók fokozott kizsákmányolását vonja maga után. De a gyarmati extraprofit még így is csökkent; ezt a hatalmak további gyarmatterületek megszerzésével akarják ellensúlyozni. A világpiac új felosztásának és a félgyarmati államok (Kína, Délamerika, stb.) feletti befolyás megerősítésének kérdése napirenden van. S hogy ez mennyire háborút jelent, azt a Kína-Japán háború is mutatja. Japán az első, amely a gyakorlati cselekvés terére lépett. Mandzsuria megszállásával az imperialista hatalmak Japánon keresztül felvonulási terepet igyekeznek biztosítani maguknak Oroszország felé is, amely számukra új fogyasztó- és nyersanyagterületet jelentene.

De ugyanígy kiélesedett az ellentét a *hitelező és adós államok között* is. Az adós államoknak, a nagyarányu áresések miatt egyre több és több tényleges értéket kell (munkaidőben) a tartozások kamataira fordítani, ami az adósságokat elviselhetetlenné teszi. Részben ezzel áll összefüggésben az egyes országokban bekövetkezett valutadevalváció, vagy a moratórium, esetleg a kettő kombinációja.

Az adós államok fizetéseképtelensége a hitelező államok részére lehet-

munka

tővé teszi, hogy az adós államok belügyeibe beleavatkozzanak s ez az adósok további leigázásához vezet. Az egyes országok feletti uralom viszont az imperialista ellentétek kiélesedését vonja maga után.

A kapitalizmus válságát még inkább kihangsúlyozza az az ellentét, amely a tőke-, hitel- és termelési válsággal küzdő tőkés államok és a válságon kívülálló Oroszország között fennáll. Az ötéves terv eredményei ma már letagadhatatlanok s ezek az eredmények világosan mutatják, hogy a válságot sem az államkapitalizmussal, sem „kapitalista tervgazdasággal“ megoldani nem lehet.

A válság, amely a proletáriátus vállaira szinte elviselhetetlen terheket ró, azonkívül egyéb rétegeket is érint és a középrétegek elproletarizálódásával az osztályharcok kiélesedését, illetve a fascizmus megerősödését hozza magával. Ez külpolitikailag az Oroszországgal szembe fordított intervenció lehetőségét, az imperialista államok közötti ellentétek kiszélesedését s új hatalmi csoportosulás kialakulását jelenti. Minden jel arra mutat, hogy a kapitalizmus krízise tovább mélyül. Itt azonban felmerül az a kérdés, hogy meg tud-e birkózni a kapitalizmus ezzel a válsággal.

A kérdés megítélésénél a kapitalizmus általános válságát el kell választani a válság jelenlegi szakaszától. A kapitalizmus általános válsága tényleg megoldhatatlan, mert az a kapitalizmus belső törvényszerűségeiből kényszerűen adódik.

A jelenlegi válság viszont az ipari ciklus átmeneti szakasza, amely az általános válság hatása alatt a kapitalizmusra különösen nagy veszélyt jelent, de mégis csak egy ciklus fázisa ez, amelyből a baloldali munkásmozgalom hivatalos álláspontja szerint is, a kapitalizmus megtalálhatja a kiutat abban az esetben, ha a proletáriátus nem talál módot arra, hogy ezt a válságszakaszt magával a termelési rend átalakításával likvidálja.

A kapitalizmus monopoljellege és a válságnak a fix tőkére gyakorolt állandó befolyása megnehezíti még egy legjobb esetben átmeneti reorganizálódást is. Új piacok hódítása és a gyarmatok kihasználása elé súlyos akadályok gördülnek, amit csak tetéznek az imperialista ellentétek és az állandóan jelenlévő háborus veszély.

De az imperializmusban is, mint a kapitalizmus egyik szakaszában, a kapitalizmus általános alapvető mozgástörvényei érvényesülnek. A kapitalizmus belső mozgásának dialektikája, melynek értelmében a válság szakaszaiban a kibontakozás lehetősége is dialektikusan adva van, a mai általános válság idején módosult ugyan, de lényegében fennáll.

A monopolkapitalizmus nem szüntette meg a konkurrenciát, ez pedig a tőkét akkumulációra, a fix tőke reprodukálására és terjesztésére kényszeríti, amivel a válságból való kiút ideiglenesen adva lehet.

És ezt az utat a fascizmussal a proletáriátus terhére, igénybe is lehet venni.

Ezeket a lehetőségeket a burzsoázia természetesen minden eszközzel megkísérli, ami nem jelent egyebet, mint a fascizmus további megerősödését. A válság kapitalisztikus „megoldása“ csakis a proletáriátus rovására történhet. A válság további menetében tehát a proletáriátus szubjektív magatartása lesz a döntő tényező.

Közli: Gró Lajos.

Valamennyien emlékszünk rá, hogy a polgári közvélemény milyen bensőségesen ünnepelte az elmúlt hónapokban Goethét, a „szellemóriást“, a humanista költőt és Haydnt, a nagy zenészt. Ne csodálkozzatok hát azon, hogy az amerikai törvénykezés a kultura megmentése érdekében hét fiatalok négyét, fehér lányokkal való érintkezés vádjával, halálra ítélte.

HOL ÁLLTOK, KULTURA MESTEREI? 643

(VÁLASZ AMERIKAI LEVELEKRE)

Őnök ezt írják nekem:
„Bizonyára csodálkozik majd, hogy az Oceánon túlról ismeretlen emberek írnak Önnek levelet.“

Nem, nem csodálkoztam, az Önökéhez hasonló levelek nem tartoznak a ritkaságok közé — és tévednek ha azt hiszik, hogy az Önök levele „originális“ valami. Az utolsó két-három évben elég gyakran halljuk az intellektuellek félelemkiáltásait. Természetes: az intelligenciának eddig az volt a hivatása, hogy a burzsoázia életét megszépitse és a gazdagokat az ő „fájdalmas“ életükben megvigasztalja. A kapitalisták dajkája, az intelligencia, nagy többségében eddig azzal foglalkozott, hogy az uralkodó osztálynak kikopott, piszkos és a dolgozó nép vérével beszennyezett filozófiai és egyházi takaróját tarka öltésekkel foltozza és toldozza. Az intelligencia ezt a nehéz, de nem nagyon dicsőséges és teljesen eredménytelen munkáját ma is elvégzi. Eközben az eseményeket, majdnem próféta tehetséggel, előrelátja. Spengler pld. „Ember és technika“ című, a japán imperializmus beavatkozása előtt megjelent könyvében arról beszél, hogy az európaiak a 19-ik században nagy hibát követtek el akkor, amikor lehetővé tették azt, hogy a színes fajok az európai tudást és technikai tapasztalatokat elsajátítsák. Spenglert ebben a felfogásában Henry von Loon amerikai történelem-tudós is támogatja, aki ugyancsak a sok közül, a burzsoázia egyik legnagyobb hibájának és történelmi tévedésének tartja azt, hogy a sárga és fekete népekkel az európai kultúra eredményeit megismertette.

Most látjuk azt, hogy Európa és Amerika kapitalistái igyekeznek ezt a tévedésüket helyrehozni. Japánt és Kinát ellátják pénzzel és fegyverrel, elősegítik azt, hogy a két nép egymást kiirtsa. Ugyanakkor flottájukat Keletre irányítják, megmutatják páncélöklüket a japán imperializmusnak, hogy az alkalmas pillanatban, mint a „hős“ nyul a mesében, az elesett medve bőrén osztozkodjanak. Nekem, személy szerint, az a véleményem, hogy a medvét nem lehet hamarosan leteríteni. Spengler és Van Loon s az ő széplelkű rokonaik, akik annyit törnek fejüket az európai-amerikai „kulturát“ fenyegető veszedelmek elhárításán, valamit elfelejtenek. Elfelejtik azt, hogy az indusok, kínaiak, japánok, négerok nem homogén egységek, ezek a népek osztályokra tagozódnak. Elfelejtik azt, hogy az európai és amerikai kispolgár-ideológia mérgével szemben, itt van a marxizmus ellenmérge. Lehetséges különben, hogy mindezt ők nem felejtették el, csak éppen taktikából hallgatnak róla. Könnyen lehet az is, hogy az európai kultúra hanyatlása feletti kesergésük éppen onnan ered, hogy felismerték ideológiájuk hatálatlanságát és az ellenmérge hatóerejét.

Egyre növekszik azok száma és egyre hangosabb lesz azok kiáltása, akik a civilizáció hanyatlása miatt aggódnak. Három hónappal ezelőtt Franciaországban Caillaux volt miniszter emelte fel szavát a veszélyeztetett civilizáció érdekében.

Igy szólt:

„A világ élete ma a fölösleg és bizalmatlanság tragédiája. Vajjon nem tragédia-e az, hogy miközben milliók éheznek, a gabonát el kell égetni és a telekávészásokot a tengerbe vetni. A bizalmatlanság már elég bajt okozott. Háborút idézet elő és olyan békeszerződéseket diktált, amelyeket csak ennek a bizalmatlanságnak eltüntetésével lehetne jóvátenni. Ha nem sikerül újra helyreállítani a bizalmat, akkor vége a civilizációnak, mert a népek a mai gazdasági rendszert — amely szerintük minden baj okozója — meg fogják dönteni.“

Ha valaki rablók között, akik ma elég gyakran mutatják meg egymásnak foguk fehérjét, a bizalom lehetőségéről beszél, az vagy megrögzött képmutató, vagy végtelenül naiv ember. Ha „nép“ alatt a dolgozókat értjük, akkor minden becsületes embernek be kell látnia, hogy a munkások, akiket a fennálló rendszer, az értékek termeléséért nyomorral jutalmaz meg, jogosan vádolják a kapitalizmust. A proletárok előtt mindinkább világos lesz, hogy a kapitalista valóság Marx és Engels „Kommunista kiáltványá“-nak szavait igazolja:

„Mindebből világosan következik, hogy a burzsoázia képtelen továbbra is megtartani uralkodó osztályhelyzetét a társadalomban s rákényszeríteni, mint

munka

szabályozó törvényeket, sajátos életfeltételeit a társadalomra. Nem tud ural-
kodni tovább, mert még a rabságbantartáson belül sem tudja rabszolgáinak lét-
feltételeit biztosítani, mert olyan sorba kénytelen letaszítani őket, ahol el kell
őket tartania, ahelyett, hogy azok tartanák el őt. A társadalom nem élhet tovább
uralmuk alatt, mert az életük összeférhetetlenné lett a társadalommal.

Caillaux azok közül a régi politikusok közül való, akik következetesen hir-
detik, hogy az ő zagyvaságaik az emberiséget szolgáló bölcsességek, amelynél
magasabbat az emberiség soha ki nem gondolt és azt soha tul nem fogja
szárnyalni. Nem is olyan régen még a burzsoázia védőügyvédei a saját tudomá-
nyukra hivatkoztak, amikor gazdasági rendjük bölcsességét és szilárdságát bizo-
nyították.

Hagyják ki a tudományt a játékból! Február 23-án, ugyanez a Caillaux,
különböző személyiségek előtt, mint például a volt miniszter, Miljukov, Speng-
lert követve, ezeket mondta:

„A technika sokszor munkanélküliséget okoz s az elbocsájtott munkások
bérét a részvényesek magasabb osztalék alakjában kapják meg. A tudomány
„lelkiismeretlen“ s anélkül, hogy „lelkiismerete“ ellen vétene, az emberiség há-
trányára fejlődik. Az emberiségnek meg kell fékezni a tudományt. A jelenlegi
válság az emberi értelem veresége. Egy-egy nagy ember sokszor a tudomány
legnagyobb veszedelme. Az általa felállított tudományos tételek értelme és jelen-
tősége csak keletkezésük idejére vonatkozik. Pld. Marx tételei 1848, vagy 1870-
ben helyesek voltak, de 1932-ben teljesen hamisak. Ha Marx ma élne, egészen
másképpen írna.“

Ezekkel a szavakkal elismeri a burzsoázia, hogy osztályának szelleme erőt-
len lett, csődöt mondott. A tudomány „megfékezését“ tanácsolja és elfelejti azt,
hogy ez a tudomány mennyire megerősítette osztálya hatalmát a dolgozók felett.
Mit jelent az: „a tudományt megfékezni“? Megfosztani a kutatás szabadságától?
Valamikor bátran és eredményesen küzdött a burzsoázia az egyház ellen a
tudomány szabadságáért. A polgári filozófia napjainkban lassanként ugyanugy
a teológia szolgája lesz, mintahogy az volt a középkor legsötétebb éveiben.
Caillauxnak igaza van, Európát, amint azt a Caillaux által nem ismert Marx
előre megmondotta, a barbárságba való visszasüllyedés fenyegeti. Valóban két-
ségtelen, hogy a világ ura, Európa és Amerika burzsoáziája évről-évre tudomá-
nytalanabb, intellektuálisan erőtlenebb és barbárabb lesz s ezt, mint az Önök
példája is mutatja, kezdi lassanként felismerni.

A barbárság állapotába való visszaesés eszméje ma a burzsoázia „divatos“
gondolata. Spengler, Caillaux és hasonló „gondolkodók“ ezer és ezer kispolgár
hangulatát fejezik ki. Ez a kétségbeesett hangulat az osztályhanyatlás előérze-
téből keletkezik, amit a világ munkásainak osztályöntudatra ébredése mind-
inkább elmélyít. Ezt az általános kulturforradalmi fejlődést az események fénye-
sen igazolták. Ez a fejlődés logikusan összefügg az emberi termelőerők fejlő-
désével, amelyről a polgári tudósok is beszélnek. Miután azonban a történelem
is tudomány, ezt is „meg kell fékezni“, vagy egyszerűbben felejtjük el azt,
hogy létezik. Ezt ajánlja Paul Valéry francia költő és akadémikus egyik
könyvében.

Egész komolyan a népek nyomoráért éppen a történelmet teszi felelőssé.
Azt állítja, hogy a történelmi multra való visszaemlékezésnek az emberiség
nyugalmát megzavaró értelmetlen álmódosítások a következményei. Az emberi-
ség, ez természetesen a burzsoázia. Valéry valószínűleg nem képes ezen a föl-
dön más embereket felfedezni. Így ír a művészetté fejlesztett történelemlről,
amelyre a burzsoázia még nemrég olyan büszke volt:

„A történelemtudomány a legveszélyesebb mindazon termékek között, ame-
lyeket agyunk vegyi laboratóriuma előállított. Álmódosításra készlet, megrésze-
gíti a népeket, hazug és tulzott elképzeléseket ébreszt fel bennük, felnyitja régi
sebeiket, elveszi nyugalmukat és vagy nagyzási vagy üldözési mániába so-
dorja őket.“

Valéry, mint látjuk, a burzsoázia radikális védelmezője. Ő tudja: a bur-
zsoázia nyugalmat akar és a nyugalmas élet fentartása érdekében mindenre
feljogosítva érzi magát. A burzsoázia természetesen könnyen megsemmisíthet
néhány tizezer könyvet, hiszen, mint minden a világon, a könyvtárak is az ő
kezében vannak. A történelem zavarja a nyugalmas életet? Le a történelemmel

Senkise foglalkozzon történelemmel. Az iskolában se tanítsák. Jelentsük ki, hogy a mult tanulmányozása társadalomellenes, veszélyezteti a fennálló társadalmi rendet. Azokat, akik a történelemtudománnyal akarnak foglalkozni, mint abnormális egyéneket lakatlan szigetekre kell száműzni.

Fődolgozó a nyugalom! S éppen ezért vannak bajban a burzsoázia vigasztalói. Mert a nyugalom megteremtéséhez — mint Caillaux mondja — a nemzeti-kapitalista rablók kölcsönös bizalma kell, ehhez viszont az szükséges, hogy egy idegen ház, p. o. Kína kapui tárva-nyitva legyenek Európa összes kufárainak és zsákmányolójának rablóhadjárata előtt; holott Japán kufárai és rablói ezeket a kapukat — magukat kivéve — mindenki más elől el akarják zárni; és pedig azért, mert Kína közelebb van hozzájuk, mint Európához s mert kényelmesebb nekik a kínaiakat kifosztani, mint az indiaiakat, akiknek kifosztását az angol „gentleman”-ek szokták meg. A kizsákmányolásban való versenyből aztán ellentétek támadnak, amelyek új világháború veszélyét jelentik. Egy Gringoire nevű párisi újságíró szavai szerint „az orosz birodalom mint normális és egészséges piac elvesztett Európa számára”. Gringoire „ebben látja a baj forrását” és számos más újságíróval, politikussal, lorddal és egyéb világmentővel egyetemben általános európai intervenció szükségességét hirdeti a szovjetunióval szemben. Európában szakadatlanul nő a munkanélküliség és szakadatlanul nő a proletárium forradalmi osztályöntudata is. A „nyugalom” helyreállítására végeredményben alig van, vagy éppen egyáltalán nincs lehetőség. De nem vagyok optimista és mert tudom, hogy a cinizmusnak nincsenek határai, felteszem, hogy van oly lehetőség, amellyel a burzsoázia megkísérelhetné, hogy egy békés élet terét megteremtse a maga számára. Erre a lehetőségre utalt egy Berger nevű fajvédő küldött Kölnben, aki február 19-i beszédjében ezt mondta: „Ha a hatalomnak Hitler által való átvétele után a franciák megkísérelnék, hogy német területet foglaljanak el, minden zsidót le fogunk mészárolni.”

A porosz kormány, miután meggyőződött róla, hogy Berger csakugyan megtette ezt a kijelentést, minden további nyilvános szerepléstől eltiltotta. E tilalom Hitlerék táborában általános felbőszülést keltett. Egy fajvédő lap azt írta, hogy Bergert nem lehet azzal vádolni, mintha törvényellenes cselekedetekre izgatott volna, mert a náciak a zsidókat hatalomrajutásuk után megalkotandó törvény alapján fogják legyilkolni.

Az ilyen kijelentéseket nem szabad pusztán tréfának, német „sziporkázásnak” vennünk, az európai burzsoázia mai lelkiállapotában könnyen hozhat olyan törvényt, amely a legélesebben mindazok ellen fordul, akik másképpen gondolkoznak, mint ő s akik nem azonosítják magukat embertelen érdekeivel.

Az ebbe a hüvkörbe bezárt intelligencia, a burzsoázia vigasztalója mindinkább kikopik ebből a hivatásából és maga is vigaszra szorul. Vigaszért fordul még oly emberekhez is, akik elvből nem osztanak alamizsnát, mert ezzel igazolnák az alamizsnára való jogot. Szép hazugságokra való tehetségük nem tudja többé elfedni a polgári valóság súlyos cinizmusát. S az intelligencia nem egy elfáradtak a kizsákmányolásban, akiket nyugtalanra tesz a proletárium mindinkább növekvő ellentállása s akiknél az esztelen profitmohóság már-már az örület és vak társadalomrombolás képét ölti, — hogy az ily emberek szóragoztatása és vigasztalása meddő és magukra a vigasztalókra is veszélyes foglalkozás.

Rámutathatnék arra is, hogy az ily foglalkozás bűn, de tudom, hogy ez senkit sem érintene, mert ez az erkölcs kérdését vetné fel, ami pedig, mint felesleges, kivesszük az életből. Sokkal lényegesebb rámutatni arra a tényre, hogy a mai valóság a burzsoázia szellemi vigasztalóit azzá a „harmadikká” teszi, melynek létjogosultságát tagadja a logika.

Maxim Gorki

(Folytatjuk)

A „munka” fotókönyve május elején jelenik meg.

Ára szervezett munkásoknak P 2.50

Propagáljátok az első magyar szocialista munkásfotósok könyvét

munka

FALUSI REGGEL

*A répa és kukoricaföldek felágaskodnak
és nevetve ölelkeznek a nappal,
utolsót ásitának a szalmatetős fészkek,
a trágyadombok és meredező kutgémek közül
koránkelt emberek kelnek utra
az árnyékban nagyhasu asszonyok imbolyognak
a gyerek éberén őrzi a tejet és távortartja a követelő borjut
nehéz kezek már emelik az asztagot
vidám ének és káromkodás ölelkezik a térben
a fellegek közt egy gépmadár uszik
kéjutra viszi szennyes ország piperkőc gyermekét
és itt az izzadt és szapora parasztoktól
a tudatlanság és istenfélelem feneketlen óceánja
távortartja az osztálykülönbség megismerését.*

FARAGÓ ENDRE

ÁPRILISI JEREMIÁD

„Kétségtelenül halálra vagyunk ítélve.“ Uton, utfélen hallok ezt a végzetes megállapítást s nemcsak a destruktívektől, hanem a konstruktívektől is. Néhány év óta hallok s így már bele is nyugodtam az elítéltek változtathatatlan sorába. Nincs pénzük, nincs ruhájuk, kenyerük, lakásuk, úgy gondoljuk tehát, meg kell halniok. És minek ide a lázongás és izgágaskodás? Ha az ember halálra van ítélve, üljön le szépen a napos hegyoldalba s várja meg nyugodtan, míg valaki agyonüti. Ha némi szerencséje van, akkor szakértő kezei közé kerül s olyan könnyedén jut át az életből a halálba, mint ahogyan egy főúri dáma sétál át egyik szalónból a másikba. Különben is a halált mindenki kibirta. Közeli példák: Ondi is kibirta és Kozarek is kibirta. Ezért is róluk már csak úgy beszélhetünk, mint egy gyönyörű mese hőseiről. Ők már fönt vannak az égben-bégben, csillagparipákon nyargalásznak, miközben egyik a teherbe esett kedveséről álmodozik, a másik pedig holtak hátán iszik-eszik, mint ama hős, akire kedves iskolai könyveinkből emlékezünk. Látjuk tehát, ők beteljesítették azt a nemes hivatást, amiért megszülettek. De mi lesz velünk, akik itt vagyunk a féluton? Az emberek azt sóhajtozzák, hogy halálra vagyunk ítélve, a lapok pedig azt ujságolják, hogy „a kiszemelt hóhér visszalépett, mert a gyepmesteri állás nélkül nem találja meg számítását.“ Ó, emlékezzünk csak vissza, milyen gyönyörű pályázati hirdetések jelentek meg az ujságokban Kozarek Antal váratlan kimulása után. Nem holmi ügynöki vagy lócsiszári állásról volt szó a hirdetésben s éppen ezért a szövegezésben az Igazságügyminisztérium illetékes osztálya kellő súllyal ki is emelte a hóhéri foglalkozáshoz szükséges politikai, etikai, szakértői és egyéb fontos követelményeket. Az első pillanatban azt hittük volna, hogy nem is akad olyan abszolút becsületes pályázó, akinek közben nagy gyakorlata lenne emberek kivégzésében. Mint később olvashattuk, pár száz jelentkező akadt gyönyörű praxszissal és kifogástalan lelki tisztasággal s közöttük három nő, kedves mosollyal és homlokuk körül az anyaság glóriájával. A hirdetés tehát jól volt megfogalmazva s az emberek anélkül, hogy lelkükben bepizkolódnának, alkalmasnak ígérkeztek egymás kivégzésére. Csak éppen a gazdasági motivumok, az alacsony materialista gondolkodás az, ami szembehelyezkedett az Igazságügyminiszter Ur idealisztikus elgondolásával. A sok száz pályázó közül az illetékes körök választása Dormándi József gyalogsági törzsrőrmester kiváló személyére esett s ime, az utolsó pillanatban mit tesz ez az ártatlan tekintetű, sikkos mozdulatu hóhérjelölt? Kijelentette, csak

akkor hajlandó az esküt Fazekas főigazgató ur kezébe letenni, ha a hóhéri állással együtt a gyepmesteri pozíciót is ő kaphatja meg. Dormándi József okosan kalkulálni kezdett s a számításai világosan megmutatták, hogy egy olyan edzett jólélek, mint ő, nem elégedhetik meg az egyszerű emberkivégzésből származó jövedelmekkel. Vagy neki adják a kutyák lebunkózásának, megnyuzásának és zsirjuk kiolvasztásának a privilégiumát is, vagy füttyöl az egész akcióra. Sajnos, a gyepmesteri hivatalt néhai Kozarek segédével, Rác Jánossal töltötték be. Következésképpen Dormándi törzsőrmester ur atyai szelidsége és nemesen dobogó szive dacára is, szinte megsértődötten visszalépett a pályázók sorából. Ennyi a puszta tényállás.

S ime, mi „gazdaságilag halálra ítélték“ itt ácsorgunk az utcasarkokon, üldögélünk a piaci kofák bódéinak az oldalában, jobb ital hijján, lenyeljük a keserűségünket, más hus hijján, majdnem beleharapunk a szomszédunkéba s közben egyre fokozódó izgalommal várakozunk. Van közöttünk olyan aki egy év óta, aki több év óta a mai napig türelemmel várakozott arra a bizonyos megváltó pillanatra s most egyszerre kialudt előttünk a reménység mécsese. Hogy még egyszer munkába kerüljünk, arra komolyan nem gondoltunk, de abban szentül hittünk, hogy azok, akik nem szimbolikusan, hanem paragrafusok szerint halálra vannak ítélve, azok megélik természetes kivégzetésüket.

A szerencsekerék elfordult a mai világ felett s itt vagyunk megkülönböztetés nélkül, reménytelenül a teljes elhagyatottságban.

Olvastuk az ujságban, hogy Korányi pénzügyminiszter ur ellentmondást nem tűrő határozottsággal kijelentette, hogy: nem akar proletárt látni az országban.

Sirva fakadtunk örömkömben: végre megjelent a férfit, aki egyetlen gesztussal letöröl bennünket is a tábláról. Hosszu szenvedéseink után végre mi is elvándorolunk a kék mezőkre, ahol langyos tejjel és friss kaláccsal vendégelnek meg bennünket előbb elköltözött rokonaink.

Amilyen gyanakvón vettük tudomásul a népjóléti minisztérium megszüntetését, ugyanolyan elragadtatással hallgattuk meg Korányi nemes kinyilatkoztatását. Ha a miniszter ur kijelentette, hogy nem akar látni bennünket, akkor a részünkre bizonyára bevégeztetett. De mégsem így történt.

Egyazon határszélre értünk az elitét bűnözőkkel.

Mit csináljunk hát mi, akiket látni nem akarnak és mit csináljanak ők, akiket nem akar átvenni a kiszemelt ítéletvégrehajtó. Dormándi József törzsőrmester ur megkutyálta magát s az ítélték sorsát most egyszerűen összeköti a kutyák sorsával. Fennen hirdeti, hogy vagy odaadják neki a gyepmesteri állást is, vagy a hóhéri állást sem fogadja el.

A gyepmesteri állást a sors kegyelméből, Rác János kapta meg.
A kutyák valószínűleg bandériummal fogadják majd az érkezőt.
De mi lesz az ítéltékkel?

És, uram isten, mi lesz velünk?

Ők halálra vannak ítélve és nincsen, aki nyakukra tegye a kötelet.
Minket nem akarnak látni és nincsen aki elvárásoljon bennünket.

1932 április!

Mielőtt teljesen kétségbeeshetnék, egy ur könnyed hanglejtéssel közbeszól:
— Képzeljék el, azt olvastam, hogy a rendőrség gyönyörű zenekarát is feloszlatták.

Ettől a hírtől kissé megnyugodtam és elhatároztam, hogy elmegyek a képviselőház éjszakai ülésére. Nem csalódtam. A karzat derekasan kitett magáért.

Egy ügyvéd és egy színész nő hangos csókjelenetei kellemes hatással voltak nemcsak rám, hanem az álmukból felriasztott honatyákra is.

Másnap Bethlen vette át a szót.

A rákövetkező napon pedig már azt is közölték a lapok, hogy az illetékesek Kovács János fegyőr személyében megtalálták az új hóhért. „A 45 éves fogházőr végigszolgált a háborút, főtüzér volt s több akasztást hajtott végre.“

„Az új hóhér 178 cm. magas és pontosan 100 kiló a súlya. Pestszentlőrincen lakik saját házában, feleségével és két kis gyermekével.“

Halleluja tehát! Halleluja!

Kalmár György

munka

A KINAI FORRADALOM ÚTJA

(RÉSZLET A SZERZŐ NAPOKBAN MEGJELENŐ KÖNYVÉBŐL)

A fiatal kínai burzsoázia a század első évtizedében a diákság és városi intelligencia, továbbá a kispolgárság és a parasztság egyes rétegeinek megmozdulásával a forradalmi szervezkedés útjára lép. E forradalmi folyamat első kimagasló állomása 1911: az első forradalom, a köztársaság kikiáltása. E siker ellenére is mégis azt kell mondanunk, hogy a mozgalom, bármily hatalmasan fejlődött is, sok tekintetben fogyatékos erejű maradt. Nem beszélünk most a gyarmati polgári forradalmak szükségszerű határaitól, arról a belső ellentmondásról, mely e fogalomban mint történelmi jelenségben van: (feltörekvő polgárság a polgári világrend leáldozásának időpontjában) erről később lesz szó. Az 1911. évi forradalom tökéletlenségét nem az okozta, mintha elérte volna a gyarmati polgári forradalom belső határlehetőségét és ezen tört volna meg. Ezeken a határokon innen maradt. De mindenekelőtt: az átkapitalizálódás még fogyatékos; a mozgalom Délkinára szorítkozott s a nagy tömegeket, amelyeknek az államforma és a forradalom akkori egész problematikája mit sem jelentett, itt sem tudta kellően megmozgatni, azonkívül szemben állt vele a birodalom egész feudális reakciója, megtöretlen hivatalnoki és tiszti szervezete, valamint egész Északkina, mind e reakció érintetlen vastartaléka.

Hogy az 1911. évi forradalom ily körülmények közt mégis kitörhetett és a császárságot megtudta bukztatni, jelentős részben az imperialista hatalmak gazdasági és politikai akcióinak is köszönhető. De ezentul a forradalmi erők magukra maradtak s a következő évtized a forradalmi és ellenforradalmi erők szüntelen harcával, forradalom és ellenforradalom majdnem évenként való változásával telt el. Így válik érthetővé Juan Si Kai reakciós katonai diktatúrája és császársága (1915); majd a birodalom széthullása és a tábornoki klikkek kialakulása. Viszont a forradalom erői sem törtek meg, még 1912-ben megalakult a Kuomintang (Forradalmi Néppárt) és 1918-ban a hét déli tartomány katonai kormányzója megalkotja az u. n. déli szövetséget, amely lényegében már nem egyéb, mint az 1920-ban Kanton-ban formailag is kikiáltott délkinai független köztársaság. A forradalmi erők központjává a Kuomintang és a kantoni kormány válik; a reakció a pekingi kormány köré csoportosul.

E küzdelmek politikai képe a dialektikus fejlődésmenet két ugráspont közötti útját, az ugrásban kifejeződő minőségi változás mennyiségi növekedésben valló előkészületét mutatja. A világháború, mint tudjuk, lényegesen meggyorsította a gyarmati s különösen az ipari kapitalizálódás folyamatát, s Kinában is a kereskedelmi tőke jelentős megnövekedése mellett kibontakozik az ipari és a bank-nagytőke is. A kínai társadalom osztályképe nagyot változik. Egyrészt, nagymértékben kibővülnek a polgári osztály keretei, másrészt fellép a nagy történelmi ellenfél: a modern proletariátus, s végül megjelennek a modern parasztmozgalom kezdetei.

A kínai proletariátus fejlődésénél figyelembe kell vennünk azt a gyarmati sajátosságát, hogy fejlődésének tempója erősebb, mint a nemzeti tőkéé, mert nemcsak nemzeti, hanem imperialista tőke is áll vele szemben. Osztályá szerveződésére nagyjelentőségű az időközben a polgárháborúkon túl jutott és győzelmesen kibontakozó orosz forradalom hatása is, melynek eszméi a közlekedési szervezet majd teljes hiánya és maximális analfabétizmus mellett szinte érthetetlen gyorsasággal terjednek. Egyébként a kínai forradalmi kormány is a Szovjetunió felé fordul, szoros diplomáciai viszonyba lép vele és Borodint tanácsadóul hívja meg.

Alapvetően megváltozik a nemzeti tőke viszonya az imperializmus-hoz. Nemcsak a bel- és külföldi tőke fokozódó versenyére gondolunk. A világháború után az imperializmus fokozottan kiéleződik, sulypontja áttevődik a Csendes-óceánra, s az 1922. évi washingtoni egyezmény a távol keleti kérdés «rendezése» címén Kinát a legféltelenebb nemzetközi kizsákmányolás prédájává teszi. Ezt a «rendezést» támasztják alá a hatalmak már a világháború vége felé elkezdett katonai akciói, vagyis az imperialista zsoldon levő kínai «tábornokok» hadjáratai, melyek a nemzeti tőke ellentállásának megtörésére és az «érdekszférák» kiépítésére irányulnak.

Sun Yat Sen lángeszének egyik alapvető vonása, hogy fejlődésében késedelem nélkül követni tudja a roppant nagy és bonyolult kínai társadalom fejlődését, s mint Lenin is, az eseményeket rögtön történelmi jelentőségükben és távlatukban értékeli. Felismeri, hogy a polgári rend osztálykövetelményei szerint az új Kináért való küzdelemnek irányt kell változtatnia, s elsősorban az imperializmus ellen kell fordulnia, ez az igazi ellenség s a belső reakció ereje voltaképpen szintén belőle folyik. S felismeri azt is, hogy e küzdelmet más társadalmi alapra kell fektetni, mint eddig: a forradalom elmélyítésére és a nagy tömegek forradalmi egységére van szükség (1924).

Sun Yat Sen «három elv»-ének tartalma, mely a forradalom tiszta ideológiai keresztmetszetét adja, lényegesen megváltozik. A nacionalizmus értelme, mely 1907-ben pusztán az uralkodóház ellen és a köztársaságért való küzdelem volt, most: egységfront az imperializmus ellen; a nemzeti kérdés csak úgy oldható meg, ha összekapcsoljuk az osztálykérdéssel. Erre utal a „demokrácia” pontja is. Sun a proletáriátus osztályérdekeire hivatkozik, amidőn harcba hívja az imperializmus ellen, de ezeket az osztályérdekeket a polgári osztálynak el is kell ismernie. A formális demokrácia nem elegendő: az elnyomott osztályokat fokozott védelemben kell részesíteni.

A három pontban lefektetett új követelmények a Kuomintang átszervezésében realizálódtak. A KMT kijelenti, hogy feladata Kína elnyomott osztályainak megszervezése; a még 1920-ban megalakult kommunista párt teljes legalitást kap, viszont a többi munkás és paraszt szervezetekkel együtt, melyekről még lesz szó, szervezetiileg belép a KMT-ba.

Mindez természetesen még mindig — radikalizált — polgári forradalom. A harmadik pont, a «szocializmus» tartalmában még most is változatlan, a forradalmi erők élén a polgári osztály áll. De az események a forradalom nagy fordulópontját jelentik. Az első történelmi szakasz, amely a liberális burzsoázia vezetése alatt, többé-kevésbé az imperializmussal való barátságban folyt le, s melytől az elnyomott osztályok, mint lemező tulajdonsága a munkásosztály aktív fellépése és fokozódó nyomása, az osztálysulypont eltolódása és a társadalmi uralomért való küzdelem megindulása lesz. De ez a szakasz jelenti az imperializmus ellen való küzdelem éles megindulását is, amelyet a burzsoáziának a fejlődés bizonyos pontján, ugyanakkor, amikor a munkásság ellen fordul, abba kell hagynia — ellenforradalom és leszerelés az imperializmussal szemben, ugyanannak a történelmi jelenségnek két oldala — s ezzel megindul a kínai forradalom harmadik nagy szakasza, melyben a dolgozó tömegeknek a gyarmati elnyomók ellen folytatott osztályharca válik egyben az imperializmus elleni, tehát az igazi nemzeti felszabadulásért való küzdelem egyedüli hordozójává.

Falus Ervin

munka

MAGNITOGORSK: UJ OROSZ VÁROS

A kapitalista városépítés, a tervszerületlenül épített anarchikus elrendezésű városok érezhető hiányainak a betöltésére, vagy a városok területének a kiterjesztésére korlátozódik.

A városépítés elmélete és gyakorlata között a kapitalizmus gazdasági szerkezete miatt nagy ellentét van, amely majdnem áthidalhatatlan. Amíg a társadalom egyetemes érdekét egy kisebbség magántulajdon-érdeke keresztelheti, tervszerű városépítés csak papíron lehetséges.

Mindez másképpen van Oroszországban, ahol a modern városépítés minden politikai és gazdasági feltétele adva van. A történelem folyamán itt volt módunk először arra, hogy városokat, az emberi szükségletek és emberi jogok figyelembevételével, tervszerűen építhessünk. Sem a spekuláció érdekei, sem önkényes politikai korlátok nem akadályozhatják itt meg azt, hogy a XX. század városa kialakuljon. Egyedül a világon Oroszországban van módunk arra, hogy a régi, osztálybeosztású, tervszerületlen város helyébe a rendszeresen szabályozott várost állítsuk, azt a várost, amely a hivatását önmagában testesíti meg. Ez a várostípus tervszerű kapcsolatban fog állni a gazdasági fejlődéssel. Elméletben nem nehéz megoldani a problémát. Ehhez csak az idevonatkozó kérdések tanulmányozása és az eredmények technikai alkalmazása szükséges. Ténylegesen azonban a megoldásnál nagy nehézségekkel kell megbirkózni, mert az ipari fejlődés tempója gyorsaságot követel, nincs idő a beható tanulmányozásra, különben is a város gazdasági alapja részére felállított programot az építkezés alatt gyakran meg kell változtatni.

Igy a szocialista város fogalma nem fix, hanem állandó változások alatt álló mozgásban lévő fogalom. A jövőre vonatkozólag csak az irányvonalat lehet figyelemmel kidolgozni. Ez a terv, amely a vezérkar előzetes terveire hasonlító, a munka főirányát, a csapatok és fegyverek felállítását foglalhatja magában. Ezzel a tervvel indulhatunk a harcra. A harc közben beálló változások átcsoportosításokat tesznek szükségessé, de minden az alapterv szerint történik. A városépítés alapterveinek ugyanez a szerepe. Az ipari negyed elválasztása a lakónegyedtől, a lakosság üdüléséhez okvetlenül szükséges zöld területek beosztása, a legfontosabb közlekedési utak vonalának a megszabása, mint alapvető kérdések az általános tervben dolgozandók ki. Ezen belül az állandóan növekvő élet szükségleteinek a kielégítésére bőven van hely. Ma senki sincs abban a helyzetben, hogy a lakások formáját 5—10 évre előre meghatározhatná. A városépítésnek tehát olyan irányvonalat kell megszabni, olyan alapot kell teremteni, amely a lakások szükség szerinti variációját, az alapterv megzavarása nélkül is lehetővé teszi.

Ezek a szempontok érvényesültek Magnitogorsk építésénél is, azzal a különbséggel, hogy itt, miután az ötéves terven belül az ipari terv előbb volt készen, mint a városépítés terve, az általános városépítés tervét nem lehetett kellően kidolgozni. Így az ideális megoldás helyett, amelynek pedig minden feltétele adva volt, kompromisszumos megoldást kellett választani. A város részére kénytelenek voltunk egy a Magnethegy és a dombok északnyugatról délkeleti irányba vonulva határolják a várost. A város nyugati része 1½ kilométerrel az ipartelepek előtt végződik, míg a 200.000 lakosra kontemplált város legtávolabbi része az ipartelepektől 8 kilométernyi távolságra fekszik. A magaslatok között terül el a város legkeskenyebb része, amely itt kb. 1200 méter széles. Ez a terület legyező-

szerűen terjed ki s úgy van elgondolva, hogy a további terjedése a jelenlegi keretek között is lehetséges legyen. 651

A várost a külvilággal vasút és egy olyan ut köti össze, amely a főútvonalon elágazik és a várost kigyóyszerűen veszi körül. A villamos vasut ezt a hálózatot nagy területekkel köti össze. A lakónegyedet az ipari területtel egy 40 méter széles ut köti össze, amely a város északi részét átvágja és az üzemek déli kapujánál kezdődik. Ezzel a főútvonallal párhuzamosan körülbelül 1 kilométerre egy keskenyebb ut szalad. Mind a kettő összekötő utcákkal van egymáshoz kapcsolva. Ez az utcahálózat az egyes városrészekben 8—10.000 lakost foglal magában. A lakónegyedben, a lakosság maximális nyugalma érdekében nincs semmiféle közlekedési eszköz.

Az egész város organizálása ezen a felosztáson alapszik. A szocialista városnak minden lakosa részére egyformán kedvező életfeltételeket kell biztosítani. Minden városrész el van tehát látva olyan segédeszközökkel, amelyeket az észszerű és egészséges élet megkövetel. Az egyes házcsoportok közelében gyermekgondozók, gyermekkertek, étkezők és árupavilonok vannak felállítva. Ezenkívül minden városrészben két iskola és a szükséges intézmények vannak, mosodák, fürdők, egészségügyi berendezések, *Dispanzer* és hasonló egyebek. Minden városrésznek van egy központi parkja, amelyet azokkal a szabad területekkel kötöttünk össze, ahol a gyermekjátékszóterek és gondozók épültek.

Azok az épületek, amelyek nem egy városrész, hanem az egész város céljait szolgálják, megfelelő helyen vannak felépítve. A szovjetház és a közigazgatási épületek a központban, a pályaudvar közelében állanak, míg a szomszédos dombokon a kulturális intézmények, népház, könyvtár, nyomdák, stb. vannak. Ide tartozik a város központi parkja, a megfelelő sportpályákkal.

A parkirozás megjavítja a város levegőjét. Az egyes városrészekben a parkok 150 méternyire választják el az egyik részt a másiktól. Különösen a déli és nyugati parkok fontosak és a környező dombokon szép sétautak állnak a lakosság rendelkezésére. Zöldes kertek felállítása is tervbe van véve, még pedig úgy, hogy a virágos kertekkel együtt, gazdasági és higiéniai célokból, szakember vezetése alatt, közös művelés alá fognak kerülni. Ezzel a szabad területeket, amelyek másutt magánkézből alakulnak, az összesség részére ki lehet használni. A kollektív életformák alakulását ezeknek a szabad területeknek a megművelése is elősegíti.

Az első városrész építése ma már olyan előrehaladott állapotban van, hogy a lakások nagy részébe már tavaly beköltözhetek. Ebben az évben 60.000 ember részére készülnek el a lakások.

Ernst May

Minden más hiresztelés ellenére a leszerelési konferencia még mindig ülészik. Nem azért, hogy a lefegyverzést végrehajtsa, hanem, hogy az imperialista nagyhatalmak érdekei szemmel tartásával a háboru legközelebbi lehetőségeit realizálják. A konferencián négy álláspont keresi érvényesülését. Franciaországi, amely egy nemzetközi hadsereg felállítását javasolja, francia vezetés alatt. Az U. S. A.-é és Olaszországi, amely csak egyes fegyvernemeket korlátozna. Egy harmadik irány a mai lét számot véglegesíteni. És végül a német, orosz és török álláspont, amely radikális lefegyverzést javasol. Az eddigi eredmény, hogy a francia, olasz, német és az amerikai hadiipar a japán—kinai háboru és a Mandzsuriában szervezkedő oroszellenes fehérgárda szükségletei fedezésével erősen fellendült.

munka

A MUNKA ISKOLÁJA

ENGELS: A MUNKA SZEREPE A MAJOM EMBERRÉ VÁLÁSÁBAN

Bevezető közlemény

Egyszóval, az állat csak *használja* a külső természetet és változásokat pusztán jelenlétével hoz benne létre; az ember a maga változtatásaival céljai szolgálatába állítja, *uralkodik* felette. Végső lényegében ez különbözteti meg az embert minden más állattól s megint csak a munka az, amely e különbséget létrehozza.¹ (Itt széljegyzetben a következő szó áll: megneemesedés.)

De azért ne tartsuk tulságos nagyra az ember győzelmét a természet felett. A természet minden ily győzelemért bosszút áll rajtunk. Mert mindegyiknek meg van ugyan az az elsődleges következménye, amelyre számítottunk, de vannak aztán másod- és harmadsorban egészen másfajta, előre nem látott hatásai is, amelyek ezeket a várt következményeket éppen elégszer ismét meg is szüntetik. Azok az emberek, akik Mezopotámiában, Görögországban, Kis-Ázsiában, vagy egyebütt kiirtották az erdőket, hogy megművelhető földre tegyenek szert, nem is álmodták, hogy ezzel egyszersmind előkészítették azt, hogy ezek az országok pusztasággá változzanak, mert az erdők kiirtásával megsemmisítették a talaj vízgyűjtő és víztartó berendezését is. Amikor az alpesi olaszok a hegység északi lejtőjének oly gondosan őrzött fenyveseit felhasználták a déli lejtőkön, nem is sejtették, hogy ezzel a maguk alpesi legelőgazdálkodását teszik lehetetlenné; még kevésbé sejtették, hogy hegyi patakjaik elől az év tulnyomó részére elvonták a vizet, hogy aztán az esőzések évadján annál dühöngőbb hegyi árad zudulhassanak síkságra. A burgonya elterjesztői Európában nem tudták, hogy e lisztes gumókkal együtt elterjesztették a skrofulát is. S így minden lépésünk közben figyelmeztetődünk arra, hogy semmiesetre sem úgy uralkodunk a természetben, mint egy hódító egy idegen nép felett, mint olyan valaki, aki kívül áll rajta, hanem úgy, hogy az övé vagyunk husunkkal, vérünkkel, agyunkkal, benne élünk s felette való egész uralmunk csak annyit jelent, hogy törvényeit — minden más teremtménnyel szemben — hovatovább fel tudjuk ismerni és helyesen tudjuk alkalmazni.

És valóban napról-napra jobban meg tudjuk érteni a természet törvényeit és fel tudjuk ismerni eredendő folyamatába való beavatkozásaink közelebbi és távolabbi következményeit. Különösen a természettudományoknak az utolsó évszázadban bekövetkezett hatalmas fejlődése ad mind több és több lehetősé-

¹ Engels hagyatékában talált töredékekből („Dialektika és természet”) idézzük a következőket: „Az állat legfeljebb a *gyűjtésig* viszi, az ember *termel*, élelmiszereket állít elő a szó legtagabb értelmében, melyeket a természet önküld nem termelt volna ki. Ez a különbség lehetetlenné teszi, hogy az állati társadalmak élettörvényeit egyszerűen átvigyük az emberire. A termelés csakhamar azt eredményezi, hogy az u. n. létért való küzdelem már nem a pusztta megélhetés, hanem az élvezet és a fejlődés eszközeért folyik. Ezen a fokon aztán az állatvilág kategóriái — társadalmilag termelt fejlődési eszközökről van szó — teljesen alkalmazhatatlanok. Végül a tőkés termelési rendszerben a termelés oly magas fokot ér el, hogy a társadalom a megélhetés, élvezet és fejlődés céljára termelt javakat nem tudja többé elfogyasztani, mert a nagytömeget e javaktól mesterségesen és erőszakosan elzárják, az egyensúlyt 10 évenként válságok állítják helyre, melyekben azonban nemcsak az előállított megélhetési, élvezeti és fejlődést szolgáló javak semmisülnek meg, hanem maguknak a termelőerőknek nagyrésze is. Az u. n. létért való küzdelemnek tehát most már az lesz a formája, hogy a polgári tőkés társadalom által létrehozott termékeket és termelőerőket maga a tőkés társadalmi rend romboló és megsemmisítő hatásától kell *megvédeni*, oly módon, hogy a társadalmi termelés és elosztás irányítását kiveszik az e feladatra alkalmatlanná vált uralkodó tőkés osztály kezéből és a dolgozó tömegekre ruházzák át — s ez a társadalmi forradalom.”

get arra, hogy megismerjük legáltalább legközönségesebb termelőtevékenységünk 653
távolabbi kihatásait is és ezzel urrá legyünk rajtuk. S minél inkább így lesz
ez, az ember a természettel annál inkább egynek fogja magát érezni, de sőt
tudni is és annál lehetetlenebbé válik az a viszás és a természettel ellenes el-
képzelés, amely ellentétet lát szellem és anyag, ember és természet, lélek és test
között s mely a klasszikus ó-kor hanyatlása után jelenik meg Európában és
legnagyobb kifejlését a kereszténységben éri el.

De ha már ahhoz is évezredek munkájára volt szükség, míg valamennyire
megtanultuk, hogy kiszámíthatjuk termelésre irányuló tevékenységünk távo-
labbi *természetes* hatásait, mennyivel nehezebb volt ez e tevékenységünk távo-
labbi *társadalmi* hatásai tekintetében. Említettük már a burgonya és vele kap-
csolatosan a skrofula elterjedésének példáját. De mi a skrofula ahhoz képest,
hogy a munkásoknak burgonya-táplálkozásra való szorítása mily hatással volt
egész országok néptömegeinek életszínvonalára, vagy ahhoz az éhínséghez ké-
pest, amely 1847-ben burgonyakór következtében sújtotta Írországot s az ország
egymillió burgonyát evő s ugyszólván csak burgonyán élő lakosát föld alá jut-
tatta, további kétmilliót pedig tengerentúlra kényszerített! Amikor az arabok
rájöttek az alkohol párolására, még álmukban sem gondolták, hogy ezzel az
akkor még fel sem fedezett Amerika őslakói majdan elkövetkezendő kiirtásának
egyik legfontosabb eszközét teremtették meg. S mikor aztán Columbus felfedezte
Amerikát, dehogy is tudta, hogy e tettevel új életre kelti a rabszolgaság, Euró-
pában akkor már rég megszűnt intézményét és megveti az alapját a négerke-
reskedelemnek. Azok a férfiak, akik a 17. és 18. században a gőzgép előállítás-
sán dolgoztak, nem sejtették, hogy azt az eszközt teremtették meg, amely hiva-
tott volt arra, hogy az egész világ társadalmi viszonyait minden másnál jobban
forradalmasítsa és különösen Európában a gazdagságnak egy kisebbség kezé-
ben s a szegénységnek a többség oldalán való összpontosításával mindenekelőtt
megszerezze a burzsoázia számára a társadalmi és politikai uralmat, aztán
pedig burzsoázia és proletáriátus között oly osztályharcot indítson el, amely
csak a burzsoázia megdöntésével és minden osztályellentét megszüntetésével
végződhet. De hosszú és gyakran kemény tapasztalatok árán s a történelem
anyagának összeállítása és megvizsgálása révén ezen a téren is mindinkább
megtanuljuk, mint kell világosságot derítenünk termelő tevékenységünk köz-
vetett, távolabbi társadalmi hatásaira s ezzel aztán lehetővé tettük, hogy e
hatásokat is uralmunk alá vonhassuk és szabályozhassuk.

E szabályozáshoz azonban több kell, mint pusztán megismerés. Ehhez eddigi
termelőmódunk és ezzel együtt egész társadalmi rendünk teljes átalakulására van
szükség.

Minden eddigi termelőmód csak a munka közvetlen, legközelebbi haszon-
teljesítményének elérésére irányult. További, csak később jelentkező, folytonos
ismétlés és felhalmozódás által érvényesülő hatásai teljesen elhanyagolódtak.
Az ősi földközösség egyrészt az ember oly fejlődési fokának felelt meg, mely-
ben látóköre csak a legközvetlenebb eredményekre korlátozódott, másrészt
pedig az igénybevehető földterület bizonyos feleslegét tételezte fel, amely feles-
leg bizonyos mozgási lehetőséget nyújtott ennek az erdei eredetű gazdálkodás-
nak esetleges rossz következményeivel szemben. Mihelyt ez a földfelesleg elfo-
gyott, a közös földtulajdonnak is vége lett. A termelés minden magasabb for-
mája a népesség különböző osztályokra való szakadásához és így uralkodó és
elnyomott osztályok közti ellentétet vezetett; ezzel pedig az uralkodó osztály
érdeke vált a termelés hajtóerejévé, ha csak a termelés nem szorított az el-
nyomottak életfentartásának legszükségesebb biztosítására. Ez most a Nyugat-
Európában uralkodó tőkés termelési rendben érvényesül a legteljesebben. Az
egyed tőkés, akik uralmat gyakorolnak a termelés és csere felett, tevékenysé-
güknek csak legközelebbi haszonteljesítményével törődhetnek. Sőt még ez a
haszonteljesítmény is — amennyiben a termelt vagy cserélt árucikk hasznosságá-
ról van szó — teljesen háttérbe szorul s az eladás alkalmával elérendő profit
válik az egyetlen hajtóerővé. (A kézirat itt véget ér. Az első fogalmazvány szin-
tén befejezetlen véglapja a következőképpen szól:)

A burzsoázia társadalomtudománya, a klasszikus közgazdaságtan a terme-
lésre és csereire irányuló emberi tevékenységnek tulajdonrészt csak közvetlenül

munka

szándékolt társadalmi hatásaival foglalkozik. Ez így felel meg annak a társadalmi szervezetnek, amelynek elméleti kifejezése. Ahol egyes tőkésék a közvetlen profit kedvéért termelnek és cserélnek, ott elsősorban csak a legközelebbi, legközvetlenebb eredmények jöhetnek számításba. Ha az egyes gyáros vagy kereskedő a termelt vagy megvásárolt árucikken a szokásos profitocskával tud adni, teljesen megelégedett és nem törődik azzal, hogy az áruval és a vevővel később mi lesz. S ép így nem törődik e tevékenység természetes hatásaival sem. Kuba spanyol ültetvényesei, akik felgyújtották a lejtők erdőseit s a hamuból bőséges trágyát nyertek egy nemzedéknyi, a legnagyobb mértékben kifizetődő kávécsesze számára, — mit törődtek azzal, hogy a trópusi esőzönök aztán elsodorták a védtelenné vált földrétegeket és csak a pusztaszikla maradt meg. A mai termelőmód mellett úgy a természettel, mint a társadalommal szemben tulnyomórészt csak az első, kézzelfogható eredmény jön számításba; s aztán még csodálkoznak az emberek, ha erre irányuló cselekedeteik távolabbi utóhatásai egészen mások, rendszerint éppen ellentétesek, ha a kereslet és kínálat harmóniája¹ e jelenségek poláris² ellentétébe csap át, mint azt minden tízéves ipari ciklus lefolyásánál látjuk és amiből a „krach“³ alkalmával Németország is kapott némi izelítőt, — hogy a saját munkán alapuló magántulajdonból szükségképpen kifejlődik a munkások tulajdonnélkülisége, miközben minden tulajdon mindinkább a nemdolgozók kezében összpontosul, hogy... (vége a kéziratnak).⁴

Fordította: Falus Ervin

¹ összhangja.

² végletes.

³ az 1873-as u. n. alapítási krach (összeroppanás).

⁴ Engels „Dialektika és természet“ c. írásában még egy oldal található a tervezett műhöz, ez az oldal a „szolgaság 3 alapformájáról“ szól: A „rabszolgaság“ ott, ahol a termelés uralkodó formájává vált, a munkát rabszolgai tevékenységgé teszi, mely tehát megbecstelenítő szabad emberek számára. Ennek következtében e termelési módból nincs kivezető út, másrészt azonban a termelés a maga kifejlődésével a rabszolgaság korlátaiba ütközik és azok elhárítása felé tör. Ezen az ellentmondáson minden rabszolgatermelés és minden erre alapozott közület elpusztul. A megoldás legtöbb esetben a fennálló közületeknek erősebbek által való erőszakos leigázása lesz (Görögország leigázása Macedónia s később Róma által). Mindaddig, míg a hódítók is a rabszolgaság alapján állnak, csak a központ eltolásáról van szó és a folyamat magasabb fokon megismétlődik, míg végül oly nép jelentkezik, mint hódító, amely a rabszolgaság helyébe más termelési formát iktat. Vagy pedig a rabszolgaságot kényszer folytán vagy önként megszüntetik s ilyenkor az *eddiggi termelőmód tönkremegy*; a nagy kultúra helyébe squatterek (uratlan földön tulajdonjogcím nélkül, de az államhatalom által telepítési-gazdasági okokból szívesen látott letelepülők. Ford.) kisgazdálkodása lép, mint p. o. Amerikában. Így Görögország is rabszolgáin ment tönkre, s mellesleg Aristoteles szerint a rabszolgával való érintkezés demoralizálja a polgárt — nem beszélve arról, hogy a rabszolgaság intézménye lehetetlenné teszi a polgár számára a munkát. (Más a házi rabszolgaság p. o. Keleten: a házi rabszolga nem közvetlenül alapja a termelésnek, hanem közvetve, mint a család egy része és észrevétlenül átmege a családba, p. o. hárem rabnők.)“

A mult számunkban már bejelentettük, hogy a „munka“ új könyvsorozatát jelentett meg. A sorozat első száma „A második orosz ötéves terv“ már megjelent és egy hét alatt el is fogyott. Ez után a könyvünk után gyors egymásutánban következnek: Kína forradalmi útja, A hétköznapok problémája, Földrajz és politika és egyéb aktuális problémákat feldolgozó könyveink.

**BERKOVICS SIMON:
A NÉVTELEN FORRADALMÁR**

Öszinte könyv, a gettóból felnövő, a fiatalság zavarain, a háborun és forradalmakon keresztül a munkásmozgalomba kerülő és szocialistává érő ember regénye. A szerző a saját életét mondja el és ezért a könyvnek életize van, nagyjában szépités nélkül peregnek le benne a magyar munkásmozgalom háboru és forradalmak alatti eseményei. Ott, ahol a visszaemlékezés, vagy a meghatódottság nem vibráltatja az elbeszélő hangját, ott komoly értéket nyújt a könyv. Ilyen a gyermekkorát, a harctéri ütközetet, Faragó Imre halálát leíró rész. Némely helyen viszont a naiv pátosz lerontja a regényben jelentkező rokonszenves, mély emberi értékeket. A könyv azonban mindenképpen figyelemreméltó, megbecsülendő emberi és munkásmozgalmi dokumentum és főleg a mozgalom fiataljainak ajánlható, akik egy fejlődő ember életén keresztül megismerkedhetnek a magyar mozgalom elmúlt döntő szakaszaival. —n.

**BORIS PILNJAK:
DIE WOLGA FÄLLT
INS KASPISCHE MEER
(NEUER DEUTSCHER VERLAG)**

Az orosz élet alakulása ma döntő tényező az egész világon. Az ötéves terv nemcsak gazdasági, hanem kulturális és emberi ujjáépítést is jelent. Az embernek és a dolgoknak ezzel az új viszonyával foglalkozik ez a könyv, amelynek a középpontjában egy nagy vízmű építése áll. Pilnjakot hivatalosan az orosz forradalom Mitläuferje-ként könyvelik el, ezt a könyv előszavában Radek meg is indokolja. És ha igaz is az, amit Radek mond, hogy ez még nem az ötéves terv regénye, mert Pilnjak az építésnél elfeledkezik a tervet végrehajtó munkásságról, akiknek alakjait különben íróilag sem tudja megeleveníteni, mégis a könyvnek, mint dokumentumnak megvannak az értékei, mert Pilnjak a maga patetikus romantikájával és nagy tudásával, teljes egészében feltárja annak az intellektuellt rétegnek a mai helyzetét és emberségét, amely komplikált lelkiéletével, kispolgári mentalitásával, extrém szokásaival, miszticizmusával, tradícióival, jelen van az orosz életben. gró I.

**ALFRED KURELLA:
MUSSOLINI OHNE MASKE
(MALIK VERLAG) *Neue Deutsche Verlag***

Nem követelhetünk az írótól mást, mint amit ígér, de többet követelhetünk, mint amennyit ad. Kurella előszavában azt írja, hogy meg akarja mutatni „a hont, ahol a citrom virul“, a fasizmust és Mussolinit álarc nélkül, a riporter szemével és tollával. Nem várhatunk tehát alapos, a fasiszta rendszert társadalomtudományi szemszögből vizsgáló tanulmányt. De a riporternek is megvan a módja arra, hogy amit észrevesz, azt ne csak felvázolja, hanem visszakövetkeztetve feltárja a közvetlen és közvetett okokat is. Kurella szocialista, tehát fokozottabban kötelessége ez, azonban éppen szocialista mivolta, érdeklődési köre nagyon megnehezítette munkáját a felülről ellenséges, alulról bizalmatlan légkörben. Annál értékesebb, ha mégis sikerült neki könyvében a felszínes riportázsok mellé néhány olyan érdekes dokumentumot megszerezni (bérfizetési lapok, szocialista röpiratok, a rizsmunkások pere), amiket természetesen sem a fasiszta, sem a liberálistemokrata antifasiszta riporterek nem tárnak elénk. Ez a dokumentumanyag tehát különösen megbecsülendő a könyvben. A közreadott fotók — egy-kettőtől eltekintve — témájukban sajnos gyengék, de ezt szintén az ellenséges környezet rovására írhatjuk. szántó

**DR. KEMÉNY GYÖRGY ÉS
VÁGÓ JÓZSEF**

„Die Volkswirtschaft Ungarns im Jahre 1930“ c. munkájáról is nagyjából elismeréssel nyilatkozhatunk s kétségtelen, hogy ebben a könyvben nemcsak az adatok és felállítások, de a megállapítások nagyrésze is figyelemreméltó. Szerzők az európai szempontu kapitalizmus „liberális“ beállítottságu nemzetgazdászai, akik a magyar gazdaság vezetésének bizonyos, óvatos mérvü, bírálatától sem riadnak vissza. Végeredményben azonban, ami szempontunkból, itt is csak mint nagyon megbecsülendő forrásmunkáról, adatgyűjteményről lehet szó. n.

munka

AZ ORSZÁGOS MEZŐGAZDASÁGI KAMARA,

mint minden évben, 1931-ben is kiadta évi jelentését, amelyben a magyar mezőgazdaság helyzetét és viszonyait ismerteti. Ott, ahol ez az ismertetés a világszemléletet tükrözi vissza, ott természetesen, a Kamara összetételéből következőleg, nem érthetünk vele egyet. De ahol az adatok felsorolása, szakszerű kommentálása és csoportosítása történik, ott el kell ismernünk a jelentés értékét és fontosságát, a statisztikák és adatok használhatóságát.

n.

ILJA EHRENBURG: TRAUMFABRIK (MALIK VERLAG)

A munka (Auto élete) és a mai gazdasági rendszer (Szent javak) után a mai filmet leplezi le Ehrenburg a maga gunyoros emberlátásán keresztül. A könyv teljesen személytelen riport, tények és adatok vannak benne, a mai emberrel összeforrt film gazdasági vezetőiről, szerkezetéről, mechanizmusáról, alantas ponyvaszemlétről és arról a szisztematikus munkáról, amellyel a technika eme remekét a fehér és színes proletáriátus ideológiai befolyásolására, elnyomására használják fel. Minden mondat ragyogó szatíra s ha a könyv kissé túl is van méretezve, élvezetes olvasmány, amelynek azonban nagy hibája az egyoldalúsága. Mindaz igaz, amit Ehrenburg ír, nincs elég szó, amely elégséges lenne annak a butításnak a leleplezésére, amelyet ma a film jelent. Hiszen az olyan technikában, rendezésben nagyszerű film, mint pld. Sternberg „Sanghai Express”-e is, a kínai forradalmárokat úgy állítja be, mint a rablókat. Ámde erről nem a film, hanem mai irányítói tehetnek. Ehrenburg pedig a piszkos vízzel kiönti a gyereket is. Merev tagadásba esik. Holott nemcsak az orosz filmekben, hanem pld. az olyan dokumentáris művészi munkákban, mint a „Lányok az intézetben”, Oswaldnak a militarista fetisizmust leleplező riportjában: a „Köpenicki kapitány”-ban s René Clair költői szatirájában, az

„Édes a szabadság” c. filmekben is megmutatkoznak azok a lehetőségek, amelyek a filmben más kézben kibontakozhatnak és a proletáriátus érdekeit szolgálhatják. Minderről, éppen úgy, mint az orosz filmről, alig esik szó. Mégis érdemes elolvasni ezt a könyvet, amelynél alig irtak kiméltlenebb vádiratot a mai társadalom ellen.

gró l.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Elvtárs azt kérdezi tőlünk, hogy Rudas Béla és Demény Pál, akiket egy választott pártbiróság antiszocialista manipulációik miatt szigorú büntetéssel sújtott, azaz a pártból kizárt, azonosak-e azzal a R. B. és D. P.-lal, aki az O. I. B. vezetőségi tagjai voltak. — Igen, azonosak. Természetesen a Népszava ezévi február 7-iki számában ellenünk kiadott s az Országos Ifjúsági Bizottság aláírásával ellátott nyilatkozatnak is társszerzői voltak. Annakidején mi erre a nyilatkozatra röviden és tárgyilagosan válaszoltunk. Az esetre tehát nem kívánunk újból visszatérni. Abban azonban igazat kell adnunk Önnek, ameddig az *illetékes fórumok* az ifjúság vezetését ilyen sokszínű és bizonytalan jellemű vezérelőtekre bizzák, addig aktív és céltudatos ifjumszervezőmozgalomról szó sem lehet nálunk.

*

P. K. Örülünk neki, hogy a Molotov-könyvnek Önöknél is olyan sikere volt. Az ilyen munkák kiadása elemi szükségletet jelent a mozgalomban. A könyv első kiadása egy hét alatt elfogyott — kérjük Önt és ezuttal mindazokat az elvtársakat, akik könyvpropagandánknál segítségünkre vannak —, továbbra is dolgozzanak kitartással. A napokban jelenik meg fotókönyvünk, mindjárt utána Falus Ervin: Kína forradalmi útja c. könyve jelenik meg.

BEÉRKEZETT FOLYÓIRATOK

Weltbühne — Berlin.

Weltwirtschaftliche Korrespondenz.

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: Kassák Lajos • helyettese: nádass József • kiadja az Ifjúsocialisták munkaközössége • felelős kiadó: Lengyel Lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal: budapest, VI., bulcsu-u. 19. II. 7 • csehszlovákiában: jelen mihály, bratislava, béla mátyás-u. 7. • románában: sándor vilmos cluj, str. florilor 3. • minden közleményért a szerző felel • egyes szám ára: 60 fillér, kc. 3.60, lei 20 • előfizetési ár félévre 3 p., egész évre 6 p., kc. 18, illetve 36, lei 100, illetve 200

2603.32 HUNGARIA HIRLAPNYOMDA R. T. BUDAPEST.

FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA